

GRAFIKAI SZEMLE

SAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

Szerkesztőség:
Budapest, V., Hold-utca 7.

Megjelen minden hó 20-án.

Kiadóhivatal:
Budapest, V., Hold-utca 7.

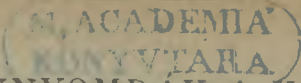
Könyvnyomdák és betűöntődék a magyar korona országainak területén.

(Az időközben előforduló változások szives bejelentését kérjük.)

BUDAPESTEN.

KÖNYVNYOMDÁK:	Neuwald Illés, Gránátos-utca 8.	Légrády Testvérek, Nádor-utca 7.	Herrman Ignác, Laudon-utca 10.	Propper Leó, Erzsébet-körút 22.
I. KERÜLET (VÁR).	Országgyűlési Értesítő Nyomdája, Gránátos-utca 1.	Löw Ede, Váci-körút 80.	»Kosmos« müntézet, kő- és könyvnyomda r.-t. Aradi-utca 8.	»Petőfi-könyvnyomda«, Dohány-utca 9.
Magyar kir. Államnyomda, Nándor-tér 1.	Pallas, irodalmi és nyom- dai részvénytársaság, Kecskeméti-utca 6.	Márkus Samu, Dorottya-utca 6.	Krömer Alajos, Gyár-utca 20.	Zeisler M., István-tér 17.
Egyetemi nyomda, Iskola-tér 3.	Pardavy József, Gránátos-utca 10.	Pesti Könyvnyomda- Részvény-Társaság, Hold-utca 7.	Kunusy Vilmos és Fia, Teréz-körút 38.	VIII. KER. (JÓZSEFVÁROS).
II. KERÜLET (VIZIVÁROS).	Poldini Ede és Társa, Ferencz József-rakpart 17.	A Pesti Lloyd-Társulat Könyvnyomdája, Dorottya-utca 14.	Löbl Dávid, Andrássy-út 19. és Sze- recsen-utca 24.	Bartalits Imre, Eszterházy-utca 12.
Bagó M. és Fia, Ponty-utca 4.	Nagy Sándor, Papnövelde-utca 8.	Pollák M. Miksa, Nagykorona-utca 12.	Mahrer Testvérek, Szerecsen-utca (államv. nyugdíjint. palotája).	Fritz Ármin, József-körút 5.
Heisler Jaroslav, Várkert-rakpart 1.	Süs Dávid, Halter 5.	Preszburg Frigyes, Arany János-utca 21.	Markovits és Garai, Lázár-utca 13.	»Magyar Nyomda«, József-körút 47.
Müller K. (Münster K.), Albrecht-út 5.	Ullmann József, Régi posta-utca 4.	Quittner József, Váci-körút 18.	Mezei Antal, Mozsár-utca 8.	Rózsa Kálmán és neje, Szentkirályi-utca 30.
Wacker F., Lánczhid-utca 17	Várnai Fülöp, Sarkantyús-utca 9.	Schlenker és Kovács, Akadémia-utca 7.	Munk Lajos, Király-utca 58.	Weissenberg Ármin, Eszterházy-utca 16.
III. KERÜLET (Ó-BUDA).	Wodianer F. és Fiai, Sarkantyús-utca 3.	Schlesinger és Kleinberger Bálvány-utca 18.	Nagel István, Nagymező-utca 40.	IX. KER. (FERENCZVÁROS).
Wimmer Márton, Serfőző-utca 10.	V. KER. (LIPÓTVÁROS).	Toldi-Könyvnyomda, (Schwarz Sámuel) Gyapju-u. 6. sz., Vadász- utca sarkán.	Neumayer Ede, Szerecsen-utca 35.	Engelmann Mór, Lónyay-utca 7.
IV. KERÜLET (BELVÁROS).	Bendiner A., Arany János-utca 18.	Weismann (sz. Laszk) E., Nádor-utca 18.	Pitzger Izidor, Kazinczy-utca 35.	Wodianer Soma, Üllői-út 23.
Anglo-Nyomda (Kohn T.), Gránátos-utca 20.	Birkholz és Vayda, Nádor-utca 19.	VI. KER. (TERÉZVÁROS).	Posner K. Lajos és Fia, Csengery-utca 31.	X. KER. (KÖBÁNYA).
Athenaeum, irod. és nyom- dai részv.-társaság, Ferencziek-tere 3.	Adler és Társa, Bálvány-utca 2.	Budapesti könyvnyomda- és kiadó-szövetkezet, Kemnitz-utca 6.	Rigler József Ede, Rózsa-utca 55.	Első kőbányai könyvny. Jászberényi-út 1.
Buschmann Ferencz, Koronaherceg-utca 8.	Czettel és Deutsch, Bálvány-utca 12.	Bielitz B., Király-utca 6.	Schwartz Jakab, Ó-utca 40.	BETŰÖNTÖDÉK:
»Corvina«-nyomda (Schlesinger Ignác), Rostély-utca 3.	Hornyánszky Viktor, Arany János-utca 1.	Bróza Ottó, Váci-körút 17.	VII. KER. (ERZSÉBETVÁROS)	Államnyomda, I. vár, Nándor-tér 1.
Franklin-Társulat, magy. irod. int. és könyvny., Egyetem-utca 4.	Hungaria Könyvnyomda és kiadó-üzlet, Váci-körút 34.	Fővárosi könyvnyomda, vonalozó- és könyv- kötő-részvény-társas., Podmaniczky-utca 37.	Deutsch József, Károly-körút 7.	Athenaeum, IV., Ferencziek-tere 3.
Fanda József, Aranykéz-utca 5. (zárva).	Kálmán M. és Társa, Nagykorona-utca 5.	Goldstein Albert, Szerecsen-utca 7.	Garai Mór, Károly-körút 3.	Első Magyar Betűöntőde Részvénytársaság, VI., Desseswffy-utca 32.
Gansel Zsigmond, Károly-utca 18.	Kanitz C. és Fiai, Vadász-utca 26.	Gutenberg-Nyomda, Gyár-utca 31.	Heimlich Jakab, Király-utca 47.	Egyetemi nyomda, I. vár, iskola-tér 3.
Goszler Gyula, Aranykéz-utca 1.	Kaufmann József, Mária Valéria-utca 15.		Hunnia-Könyvnyomda. (Tulajdonos: Münz M.) Rombach-utca 1.	Fischer és Mika, VII., Király-utca 83.
Hedvig S., Károly-körút 22.	Kertész József, Mária Valéria-utca 11.		Löbl Mór, Király-utca 13.	Franklin-Társulat, könyvnyomda r.-t., IV., Egyetem-utca 4.
Hunyadi Mátyás, irod. és könyvnyomda-intézet. Zöldfa-utca 43.	Kollmann Fülöp, Arany János-utca 34.			Pallas, IV., Kecskeméti-utca 6.

Előfizetési ár: egész évre 2 frt = 4 kor., félévre 1 frt = 2 kor.

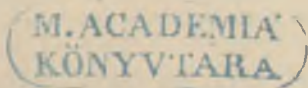

KÖNYVNYOMDAK A VIDÉKEN.

- Ada.**
Berger Adolf.
- Alsó-Kubin.**
Schneider Dezső.
- Alsó-Lendva.**
Bozzay P.
- Apatin.**
Szavadi József.
- Arad.**
Aradi nyomda-társaság.
Bloch H.
Gyulai István.
Lengyel Lipót.
Muskát Miksa.
Román gör. kel. egyház-
megye nyomdája.
Réthy Lipót és Fia.
I. aradi amerikai gyors-
sajtónyomda.
- Abrudbánya.**
Politzer Zs. :
- Aranyos-Maróth.**
Részvénytársaság. (Felszá-
molás alatt.)
- Baja.**
Kollár Antal és Fia.
Nanay Lajos.
Streinitz Gyula.
- Balassa-Gyarmat.**
Halyák István.
Kék László.
- Balázsfalva.**
Gör. k. püspöki nyomda.
- Bártfa.**
Bleier M.
- Battonya.**
Gaál Vilmos.
- Békés.**
Povázsay Testvérek.
- Békés-Csaba.**
»Corvináé ny. (Szihelszky
József.)
Lepage Lajos.
- Belényes.**
Muntyán József.
- Besztercze.**
Botschar T.
Orendi Károly.
- Beregszász.**
Farkas K.
»Haladásé könyvnyomda,
tulajd.: Juhász Piroksa.
- Besztercebánya.**
Machold F.
Singer Jakab.
- Bicske.**
Lederer Sándor.
- Bonyhád.**
Özv. Fein Teréz.
- Brassó.**
Gött János és Fia.
Muresianu Aurél.
Alexi Th.
»Közművelődésé nyomda.
- Breznóbánya.**
Kreisler J.
- Buziás.**
Ullmann F.
- Csákova.**
Chudy Testvérek.
- Csáktornya.**
Fischl Fülöp.
- Cservenka.**
Spannagel J.
- Csiksomlyó.**
Ferenczrendi nyomda.
- Csikszereda.**
Györggyakab Márton.
- Csongrád.**
Schwartz Sándor.
Silber Jánosné.
- Csorna.**
Neumann Samu.
- Czegléd.**
Piros J. és Társa.
Sebők J.
- Debreczen.**
»Debreczeni Ellenőre ny.
Kutassi Imre.
»Debreczeni nyomda-
részvény-társaság.
Pongrácz Viktor.
Városi nyomda.
Ifj. Gyürky Sándor.
- Deés.**
Demeter és Kiss.
Rosenstein Mayer.
- Detta.** Heldenwanger J.
- Déva.**
Hirsch Adolf.
Kroll és Társa.
- Deveszer.**
Rosenberg Zsigmond.
- Ditró.**
Ditró és Szárhegy közsé-
gek nyomdája.
- Dombovár.**
Első dombovári könyv-
nyomda és papírszergyár.
- Dunaföldvár.**
Schwarz Manó.
- Duna-Szerdahely.**
Goldstein Józsuá.
Adler Netti.
- Eger.**
Érseki lyc. nyomda.
Kohn Dávid.
- Eperjes.**
Hedry Bertalan.
Kosch Árpád.
- Érsekujvár.**
Winter Zs.
- Erzsébetváros.**
Kotzauer D.
- Esztergom.**
Buzárovits Gusztáv.
Laiszky János.
Tábor Adolf
- Fehértemplom.**
Wunder J.
- Felső-Eőr.**
Schodisch Lajos.
- Fertő-Nezsider.**
Horváth B.
- Fiume.**
Battara P.
Chiuzre & Co.
Jerouscheg G.
Karletzky Ferencz.
Stabilimento Tipo-litogra-
fico Fiumano.
- Fogaras.**
Thierfeld Lipót.
- Galánta.**
Első galántai könyv-
nyomda és papírraktár.
- Galgóc.**
Sternér Adolf.
- Gyergyó-Szt-Miklós.**
Szabó L.
- Gyoma.**
Kner Izidor.
- Gyöngyös.**
Braun Bertalan.
Herzog A. E.
Kohn L.
Kohn Mór.
- Győr.**
Fischer István és F. utóda :
Nitsmann József.
Surányi János.
»Pannoniaé könyvnyomda
(tulajd. Haar és Raab).
Polgár Bertalan.
- Győr-Sziget.**
Gross G. és társa.
- Gyula.**
Dobay János.
Kohn Adolf.
- Gyulafehérvár.**
Püspöki nyomda.
Voltz H.
- Hajdu-Szoboszló.**
Plón Gyula.
- Hajdu-Böszörmény.**
Maróczy M. József.
- Halás.**
Prager Ferencz.
- Hátság.**
Stern M.
- Hódmező-Vásárhely.**
»Hungariaé nyomda.
Kanitzer G.
Lévai Fülöp.
- Holics.**
Hotascha J.
- Huszt.**
Mermeister Fülöp.
- Igló.**
Schmidt József.
- Ipolyás.**
Neumann József.
- Jászberény.**
Brünauer Adolf.
Hay Géza.
- Kabold.**
Deutsch Mózes.
- Kalocsa.**
Werner Ferencz.
Malatin Antal.
- Kaposvár.**
Hagelmann K.
Jancsovics Gyula.
Kéthelyi Miksa.
Magyar János.
- Kapuvár.**
Buxbaum József.
Fieler Hermann.
- Karánsebes.**
Obrehoja Antal.
Püspöki nyomda.
- Karczag.**
Szödi S.
- Kassa.**
Özv. Lipóczy Józsefné.
Bernovics G.
Ries Lajos.
Werfer Károly.
Nemes F. (betűöntődével
is bír).
- Keckskemét.**
Szilády László.
Tóth László.
»Pannoniaé nyomda.
- Késmárk.**
Sauter Pál.
- Keszthely.**
Nobel J.
Farkas J.
- Király-Helmeccz.**
Klein József.
- Kis-Czell.**
Menyhért Julia.
- Kezdi-Vásárhely.**
Ifj. Jancsó Mózes.
Szabó A.
- Kis-Kún-Félegyháza.**
Renezay József.
- Kis-Martón.**
Dick Ede.
- Kis-Várda.**
Bergér Ignác.
- Kolozsvár.**
Gombos és Sztupjár.
»Ellenzéké nyomdája.
Gáman János Örökösei.
»Közművelődésé nyomda.
Lehmann és Baldi.
»Magyar Polgáré nyomd.
Poltz Albert.
Stratzinger G.
- Komárom.**
Ziegler Károly.
Özv. Krausz Ignáczné.
Spitzer Sándor.
- Körmend.**
Részvény-nyomda.
- Körmöcbánya.**
Jörges A. Özv.
- Közeg.**
Feigl Frigyes.
Feigl Gyula.
- Kula.**
Berkovics Márkus.
- Kún-Szt-Márton.**
Sima F. főlkja.
- Kún-Szt-Miklós.**
Bors K.
- Léva.**
Nyitrai és Társa.
- Lippa.**
Povázsay Testvérek.
Zách József.
- Liptó-Szt-Miklós.**
Steier Izidor.
- Lőcse.**
Reisz M. József.
Werthmüller J. és Fia.
- Losoncz.**
»Kármáné részvény-társ.
Roth Simon.
- Lugos.**
Traunfellner Károly.
Wenczelly J. és Fia.
- Magyar-Óvár.**
Czéh Lajos.
- Makó.**
Gaál és Gömörý.
Neumann József.
- Malaczká.**
»Wiesner Testv.
- Mármaros-Sziget.**
Berger Miksa.
Részvény-nyomda.
Vider Mendel.
Viski Balás Lajos.
- Maros-Vásárhely.**
Adi Árpád.
Ev. ref. collegium nyomda.
Grün Vilmos gyorsajtó-
nyomdája.
- Mátészalka.**
Weisz Zsigmond.
- Medgyes.**
Reissenberger G.
- Mezőtúr.**
Gyikó Károly.
- Mindszent.**
Goldstein Mór.
- Miskolcz.**
Forster Rezső.
Wesselényi G.-né.
Stamberger Bernát.
- Modor.**
Zeiser J.
- Módos.**
Staits György.
- Mohács.**
Blandi János.
- Mokrin.**
Tóth Ferencz és társa.
- Moór.**
Márian György.
- Munkács.**
Özv. Blayer Pinkászné és fia.
Farkas Kálmán.
»Kárpáté könyvnyomda
- Muraszombat.**
Grünbaum S.
- Nagy-Atád.**
Grünberger Z.
- Nagy-Bánya.**
Molnár Mihály.
Klein Lipót.
- Nagy-Becserek.**
Grosics I.
Paul F.
Pleitzy Fer. Pál Utóda (dr.
Brajner L. és Mayer R.).
Scheinberger Ignác.
- Nagy-Bittse.**
Spiegel Samu.
- Nagy-Enyed.**
Wokál János.
- Nagy-Kanizsa.**
Fischel Fülöp.
Singer Lipót.
Wajdics József.
Weiss L. és F.
- Nagy-Károly.**
Ifj. Róth Károly.
Sarkady Nagy Zsigmond
és Társa.
Turóczy Zsigmond.
- Nagy-Kikinda.**
Jokly L.
Radák János.
Milenkovits István.
- Nagy-Kőrös.**
Ottinger Ede.
- Nagy-Mihály.**
Landesmann B.
- Nagy-Rócze.**
Künstler Soma.
- Nagy-Szalonta.**
Reich Jakab.
Adler Jakab.
- Nagy-Szeben.**
Krafft Vilmos.
Drotteff József.
Institut tipografic.
Reissenberger Adolf.
Román püspöki könyvnyv.
- Nagy-Szt-Miklós.**
König Salamon.
Wiener Nathán.
- Nagy-Szőllős.**
Schwartz Béla.
- Nagy-Szombat.**
Goldmann M.
Horovitz Adolf.
Winter Zsigm. Özvegye.
- Nagy-Tapolcsány.**
Platzko Gy.
- Nagy-Várad.**
Berger Samu.
Láng József és Társa.
Freund L.
Laszki Ármin.
Naschitz Gyula.
Rosenbaum Vilmos.
Sonnenfeldt Adolf.
»Szigligetié nyomda
Pauker D.
- Német-Bogsan.**
Zeiser J.
- Német-Palánka.**
Kristofek József.
- Nyíregyháza.**
Kalina József.
Jóba Elek.
Piringer János.

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

MEGJELEN MINDEN HÓ 20-ÁN

III. ÉVFOLYAM

BUDAPEST 1893 MÁJUS

5. SZÁM

1893. május 28.

A munka egy igazi fölkennt bajnokát ünnepli ma nemcsak a nagy munkás-családhoz tartozó nyomdász-társadalom, de a közéletnek ugyyszólván minden ága.

Ötven évet töltött be lovag *Falk Zsigmond* a könyvnyomdászati pályán, melyre mint szerény sorsú szülők gyermeke, igen fiatalon került; s ez ötven évet úgy töltötte el, hogy a mig genialis szelleme, erős akarata, ernyedetlen szorgalma őt magát, egy munkás-ember által ritkán elérhető fényes magasságra emelte, addig emberszeretete, jó szíve és az ezekből kifolyó lankadatlan tettvágya szakmája, de nem kevésbé a közélet terén, áldásossá tették működését a legszélesebb körökben.

Ez a magyarázata annak, hogy Falk Zsigmondot, mikor ötven éves nyomdász-jubileumát üli, nemcsak a nyomdászok, de — és talán hatványozott mértékben — a társadalom minden számot tevő osztálya is ünnepli.

De senki sem ünnepelheti melegebben, mint mi nyomdászok, magyar nyomdászok, a kik az ő céltudatos működésének szakmánk terén annyit köszönhetünk. Mert nem győznék azt az ember el sem is sorolni, hányféle módot eszelt ő ki az utolsó három évtizedben, melyek mindenike oda irányult, hogy szakmánkat fejleszse, erősítse. Különösen pártfogolta mindig a szakirodalmat, melynek fejlesztésétől mindig sokat várt; áldozott is és áldoz most is nagylelkűen,

ha arról van szó, hogy a magyar szakirodalmon lendítsünk.

E néhány szerény sornak nem lehet célja elsorolni Falk Zsigmond bokros érdemeit; de nem is lehetne azt folyóiratunk szűk keretében tenni; egész könyv kell ahhoz, a mely magába foglalhassa mindazt a sok szépet, jót, nemeset, hasznosat, a mit ő alkotott vagy fejleszteni segített.

Le kell azonban róni szív-ből jövő hálánkat a nagyérdemű jubiláns személye iránt folyóiratunknak is, a melyet az ő nemes áldozatkészsége, buzdítása, jóakarata tett azzá, a mi.

Legyen tehát ő neki szentelve jelen számunk. Hirdesse az ő munkaszeretetét, fényes alkotó szellemét; legyen tanulsága annak, hogy mennyire kihatott az ő működése, messze a nyomdászat, messze a grafikai művészetek

határain túl, és hirdesse azt az általános tiszteletet, szeretetet, mely a társadalom minden rétegéből megérdemelten sugárzik feléje; de legyen egyuttal az ő nemes példája buzdítás nekünk magyar nyomdászoknak; tanuljuk meg tőle, mit mindent el lehet érni törhetlen erélylyel, akarat- és kitartással; ha őt követjük, ezzel fokozzuk az irányában való köztiszteletet, mely még csak amaz óhajjal párosul, hogy lovag Falk Zsigmond királyi tanácsos, a félszázados nyomdász, közéletünk e kimagasló alakja még hosszú, áldásos életet éljen!

A szerkesztőség.

Lovag Falk Zsigmond

Lovag Falk Zsigmond és a szak-sajtó.

A haladás megnyilatkozása talán egy téren sem jelentkezik oly nagy mértékben hazánkban, mint a sajtóban. A nagy közönség nem is figyelheti meg kellőleg ezt a haladást, de a kik a napi és időszaki irodalom nagy művén szellemileg és anyagilag közreműködnek, a hírlapírók és a könyvnyomtatás nemes művészetének képviselői, a kik folyton tanui a legyőzendő akadályoknak, azok bámulják a fejlődést, mely aránylag rövid munkásságnak az eredménye. És a napi sajtó haladásával lépést tart a hazai szak-sajtó is. Semmi sem bizonyítja jobban szakirodalmunk fejlődését annál a körülménynél, hogy számos oly szaklap jelenik meg különösen Budapesten, melyek — ha nem kizárólag magyar nyelvűek — a külföldön is nagy olvasóközönséget hódítanak. Manapság minden szakma művelője szükségét érzi annak, hogy lépést tartson a korral és főként saját szakmájában művelődjék. A szakmájában előforduló újításokat és fejlődési momentumokat épen úgy kívánja ismerni, mint a napi eseményeket a napilapokból. Ez adja meg a szak-sajtónak létjogosultságát.

Még csak néhány év előtt igen rossz lábon állottak nálunk a szaklapok. Igaz, hogy csekély volt a számuk, de az a néhány is csak keservesen tengődött. De nem is lehetett az másképen. Egyrészt a közgazdasági viszonyok átalakulásával, másrészt és nem csekély mérvben a nyelv nehézségeivel kellett megküzdenni. Hol a szakkörök nem értették meg a magyar nyelvű szaklapot, hol a szak-sajtó volt fennakadva a hiányzó szakszavak miatt. Nem egy irodalmi vállalat szenvedett hajótörést ezen viszonyok között, s csak ez idő szerint vagyunk abban a kedvező helyzetben, hogy önhietség nélkül mondhatjuk: a magyar szak-sajtó a fejlődés oly magas fokán áll, hogy bátran felveheti a versenyt bármely ország szak-sajtójával.

A szaklapok száma, de tartalmuk belbecse is folytonosan növekedik. Nincs a gazdaságnak és iparnak oly ága, melynek érdekeit szakközlöny nem védené. A modern technika haladását művészi kivitelű rajzok s táblázatokkal kiállított szemlék mutatják be, s sok százra megy azoknak az egyéb irányú szaklapoknak a száma, melyek más-más szakmakört ölelnek fel, úgy, hogy a cipész épp úgy, mint a pénzügyőr a saját szaklapjában képviselve láthatja érdekeit. S mivel teljesen szabad a verseny a szak-sajtó terén, egy szakma sok lapot is szül, s a melyik megállja a sarat, az fentartja magát és boldogul is, sőt társadalmi jelentőséget is képes magának kivívni, s ha belbecsénél fogva a kormány figyelmét is magára vonhatja, akkor ott is kellő méltatásra számíthat. S tényleg nem egy szaklap élvezi a kormány anyagi és erkölcsi támogatását.

De valamint a társaságban idejét multa a pongyola, a külsőt semmibe sem vevő megjelenés s a szellemi fölény senkit sem jogosít arra, hogy piszkos kabátban, torzonborz arcczal jelenjék meg idegenek között, — éppen úgy a sajtónál is nagy fontossággal bír

annak külső megjelenése. Ebben a tekintetben a magyarországi sajtó sokat köszönhet közéletünk egyik minden tekintetben kimagasló alakjának: lovag Falk Zsigmondnak. Mint a főváros és az egész ország egyik legnagyobb és legjelentékenyebb nyomdájának vezető lelke, hathatósan hozzájárult a szak-sajtó fejlesztéséhez. Számos lap az ő jóakaró támogatásának köszöni keletkezését, fennállásukat és haladásukat pedig az általa vezetett nyomda kiváló tevékenysége biztosítja.

Tagadhatatlan tény az, hogy sok lapnak nemcsak tartalma, hanem külső kiállítása is hozzájárult a sikerhez. Pulitzer Joe hires hazánkia, ki New-Yorkban a »The World« című lapot megalapította és annak rövid néhány év alatt oly lendületet adott, hogy az most fél millió példányban jelenik meg naponta, föltétlenül igazat adott Barnumnak, a reklám-királynak. Barnumnak ugyanis az volt a mondása, hogy ő a nyomdafestéknek köszönheti vagyonát, Pulitzer pedig nyíltan hirdeti, hogy csak nyomdájának kitűnő munkaképessége csinált belőle olyan embert, mint a minő. A »New-York World« ugyanis külső kiállítása tekintetében túlszárnyalja az egész világ összes napilapjait s különös gondot fordít főként a hirdetések kiállítására. Lovag Falk Zsigmond is ennek az elvnek hódol és ezzel előmozdítja annak a számos lapnak a sikerét, melyek nyomdájából kikerülnek. S most, midőn e kitűnő férfiú munkásságának ötven éves jubileumát üli, nem egy szaklap szerkesztősége fejezi ki iránta érzett őszinte háláját.

Mi egyáltalán számos rokonvonást találunk Falk Zsigmond személyisége és Amerika nagy nyomdászai között, kezdve Franklin Benjaminszótól, az újvilág e kimagasló státusférfiától, le a mai korban élő tengerentúli iránytadó nyomtató kapacitásokig, megvan Falkban amerikai társainak széles látköre, szilárd akaratereje és a korkövetelmények iránti fogékony elme.

A ki nem látta a jubiláló férfiú személyes működését a szedőteremben, a nyomdagépek mellett, a könyvkötészetben, a betűöntő-műhelyben, a ki nem látta, hogy vizsga figyelmét a legalárendeltebb munka legkisebb részlete sem kerüli ki, annak fogalma sem lehet róla, hogy Falk Zsigmondban a szakismeret és képesség mily óriási halmaza van egyesítve. De meg is tudja választani vezérkarát. Környezete csupa kipróbált, régi, részben saját nevelésű munkaerőkből áll, kiknek segítségével hámulatos munkásságot bír kifejtetni. Az ő vezetése alatt mintegy varázsütésre kerülnek ki a sajtó alól a néha száz meg száz oldalra is terjedő szaklapok, melyekhez olvashatatlan kéziratok, kezdetleges kivitelű nyomtatvány-kivágások szolgáltattak anyagot. Az ilyen szaklap külső kiállítása aztán bátran vetekedhetik bármely angol vagy amerikai szaklap külsejével. A nyomda gyors tevékenységének az érdeme az is, hogy a szaklapok mindig kellő időben jelennek meg.

Ezért van az, hogy lovag Falk Zsigmond 50 évi munkássága jubileumát nemcsak nyomdász körökben ülik, örömmel nézik, hanem mindenki nézve, ki a kitűnő férfiú sokoldalú áldásos munkásságát ismeri és méltányolni tudja.

Nagel J.

1868—1893.

Ezelőtt egy negyedszázaddal, midőn bölcsek államférfiak létrehozták a kiegyezést a korona és a nép közt és hazánknak visszaadták az oly soká nélkülözött békét s alkotmányos életet, — az ezen mélyreható fordulat következtében ugyszólván újjászületett társadalom vajmi siralmas állapotban találta a honi nyomdászati Budapest három szép multú régi nyomdátó műhelye közül az egyik: a Trattner-Károlyi nyomda csendes sorvadásban szenvedt és 1867-ben végkép megszűnt; a másik: a budai egyetemi nyomda szintén nem fejlődhetett a falai között megcsontosodott bürokratizmus nyüge alatt, míg a harmadik, a hajdani Landerer-üzlet, azon időben Heckenast Gusztáv birtokában, ha nem is maradt, de nem is haladt, hanem stagnált. A negyvenes évek végével beállott politikai úbredés éltető fuvallatának behatása alatt újabban keletkezett nyomdák, mint Kozma Vazul, Herz János, Emich Gusztáv, Müller Emil üzletei, valamint az 1850-ben alapított Wodianer-nyomda, mint fiatal vállalatok az ötvenes években uralgott eléggé ismeretes sanyarú viszonyokkal küzdve, nem bírtak fejlődni (e megjegyzésünkkel azonban korántsem akarjuk kisebbíteni az ezen üzletek által kifejtett, hazai irodalmunkra nézve fölötté üdvös tevékenység érdemét) s ha ezen reménytelen korszakban találkozunk is itt-ott művészi szempontból kimagasló alkotásokkal, mint a Kozma-nyomdában készült »Erzsébet-album«-mal vagy az Emich intézetéből kikerült »Márk krónikájá«-val, ezek csak kivételek és azért nem igen képesek a sívár helyzet nyomasztó képét enyhíteni. A közéletnek szánt munkák és hírlapok technikai kiállítása bizony-bizony nagyon gyarló volt; a nyomdászati szélesen kitaposott ösvényen haladt, magasabb röptű eszmények impulzusa nélkül. Így ért bennünket a korszakot alkotó 1867-iki esztendő.

Csakhamar érezhetővé vált egy európai színvonalon álló modern berendezésű nyomda hiánya. Összeállított tehát egy kis csoport lelkes honfi és irodalombarát és megalapították a *Pesti könyvnyomda-részvény-társaság* intézetét, oly célból, hogy mintaszerűen kiállított, tiszta munkákkal reformálójag hasson az általánosságra, az izlés finomulására. Hogy a holt anyagba termékeny élet, hódító szellem kerüljön, ezen providenciális misszióra azon időben csak egy ember, Bécsben élő hazánkfia: *Falk Zsigmond* volt hivatva s így történt, hogy a nyomda-alapítók szakmánk e már akkor is nagyraöntött tagját kérték föl nemes intencziójuk megvalósítására és a nyomda vezérletére. Falk hazafias örömmel vállalkozott a nagy feladat megoldására.

Öthagyta tehát Bécsot, hírnevének bölcsőjét és szeretett családjával visszakerült édes otthonába, szülővárosába. Itten mint az új nyomda vezérigazgatója nagyszabású működését megkezdvén, az intézet különböző ágazatai élére kipróbált szakéroket állított. Buzgalmának volt is fogantatja; a nyomdai munka módszere egész új mederbe tereltetett, az előrehaladt nyugati nemzetek termékei lettek mintaképeink és ezen nemesebb izléssel párosult új irányt csakhamar követni kezdték a többi nyomdaüzletek is nemcsak

a fővárosban, de szerteszét az egész országban. — A tipografiai termékek előállításánál tisztult stilszerű egyszerűség lépett a czirádák szertelen alkalmazása helyébe; szóval Falk működése a Pesti könyvnyomdárészvény-társaság élén gyökeresen szakított a multtal és méltóan vezette be Magyarországot a nagy európai nyomdász-családba. A párisi és bécsi köztárlatokon s mindenütt, a hová őt a közbizalom állította, hivatott képviselőnk volt ő; a Pesti könyvnyomdárészvény-társaságot s Falk személyét ért számos és díszes kitüntetés sugarai bennünket, az összes magyarhoni nyomdásztságot is el nem enyésző dicsfényvel árasztanak el.

Falk soha nem lankadó fáradozásaival lépten-nyomon találkozunk a nyomdászati és a nyomdász-testület tagjainak emelése érdekében; így midőn 1881-ben az anyaezlet kísérletet tett egy tanonciskola létesítésével, Falk rögtön rászoritotta tanonczait ezen iskola látogatására és tetemes összeggel járult az iskola fenntartási költségeihez. Sajnos, hasztalan volt az ő és még egy-két hasonló jóindulatú főnök nemes buzgósága, mert a szép eszme a többi nyomdatulajdonosok indolenciáján hajótörést szenvedett.

1887. márczius 13-án a »Budapesti könyvnyomdászok Társasköre« 1848. márczius 15-ike megünneplésére hírlapkiállítást rendezett, melynek Falk Zsigmond volt a pártfogója és melyet buzditó s magvas tartalmú beszéddel adott át a nyilvánosságnak. A kiállítás általános elismerést aratott, mely sikerhez nem csekély mérvben járult ifj. Falk Zsigmond ur régi ritka hírlapokból álló gyűjteménye is.

Ugyancsak ezen Szakkör rendezte 1890. márczius 16-án a szabadsajtó kivívásának emlékeztére az első szedésversenyt Budapesten, mely szintén csak Falk jóakaró támogatásával jött létre, a mennyiben a Pesti könyvnyomdárészvény-társaság szedőtermében ment végbe nagyszámú érdeklődők részvétele mellett. Azonkívül Falk 2 db. arannyal is pótolta a pályadíjakat.

Később a nyomdabeli tanonczok is rendeztek ily szedésversenyt, melyre újra Falk adományozta a több ezüstforintból álló pályadíjakat.

Mindezeket tekintetbe véve, a »Budapesti Könyvnyomdászok Társasköre« csak feladatához híven cselekedett, midőn 1890-ben Falk Zsigmondot egyhangúlag tiszteletbeli tagjává választotta. Meg vagyunk győződve, hogy Falkot ezen, túlnyomó részében segédekből álló testülettől nyert szerény elismerés épp oly kellemesen érintette és épp oly büszkeséggel tölti el, mint akármelyik más, számos kitüntetései közül, valamint a nevezett kis kör is mint egyszerű munkásegyesület csak önmagát tisztelte meg Falk Zsigmond eme kitüntetésével.

Végül még egy önmagában csekélynek látszó esetről akarunk itten említést tenni, mely azonban a többi apró vonásokkal együtt csak annál szembetűnőbbben domborítja ki Falk el nem apadó hő vonzalmát művészetünk iránt. Csak a mult évben történt ugyanis, hogy a sors Lipéséből Kulbe Károly accidens-szedőt körünkbe hozta, ki a Grafikai Szemlében is szorgalmasan adta tanujelét kiváló szakképzettségének. Kulbe lelkes apostola az accidens-szedésben újabban divatba

jött ugynevezett »szabad irány«-nak és csakhamar szűknek találta a Grafikai Szemle terét, hogy eszméinek propagandát csinálhasson; elhatározta tehát egy céljainak szolgáló német nyelvű folyóirat kiadását. Igen, csak hogy ily terv kiviteléhez pénz is kell ám, a mi pedig némethoni barátunknak nem állott rendelkezésére. Némi bátorítás után bekopogtatott Falknál, hogy méltassa jó ügyét és segítse azt zöldágra juttatni. Falk szokott előzékenységgel azonnal hajlandónak nyilatkozott a kívánt áldozat meghozatalára s így megszületett ez év elején a »Graphische Skizzen« című lap első száma. A lap széles Németországban kedvezően fogadtatott és most hirdeti a magyar nyomdászat előhaladottságát messze külföldön. Azalatt Kulbe Károly fényes ajánlatot kapott Berlinből egy elsőrangú betűöntőde házi nyomdájának vezetésére, mit természetesen elfogadott és már ki is ment a német metropolisba. A Falk részéről tapasztalt szívélyesség mindenestre kellőképp fog méltányoltani Kulbe szaktársunk részéről és adandó alkalommal nem fogja elmulasztani földjeinek elmondani, hogy vannak a távol Magyarországon is önzetlenül hevülő barátjai Gutenberg művészetének és a korral haladni kívánó nyomdászok.

Ezeket véltem időszerűnek emlékezetébe hozni tisztelt szaktársaimnak a jelen szép ünnepély alkalmából, midőn az összes magyarországi nyomdászok óhajai ama fohászban egyesüljenek, *hogy jó nemtőlünk tartsa még soká viruló egészségben és törhellen munkakedvben lovag Falk Zsigmondot a hazai nyomdászat dícsőségére, nekünk pedig javunkra!* Faragó.

Az írók — a nyomdászokról.

Lovag Falk Zsigmond kir. tanácsos ur 50 éves nyomdászati jubileuma alkalmából megkerestük a napi- és időszaki sajtó munkásait: az írókat, hogy egy-egy szellemes mondással emeljék lapunk jelen számának ünnepi színezetét. A megkeresésnek a fölszólítottak jó része a legnagyobb készséggel tett eleget; itt adjuk az eredményt, büszkeségünkre szolgálván, hogy ily neves férfiak fogtak velünk kezét akkor, midőn hazánk egyik legkiválóbb nyomdászának jubileumát ünnepeljük.

***

Pécsett, a hol iskoláimat végeztem, a szüret (még az ante-phyloxerális korszakban) egyike volt a legszébb városi ünnepeknek. A »szedők« játszották benne a főszerepet, a kik tudniillik a szőlőt szedik, fürtökint, az aszúnak pláne szemenkint, — mert nekik köszönhetjük az anyaföld után közvetve a pompás pécsi bort! Már akkor megtanultam becsülni a »szedők«-t.

Hát még, mikor az Úr szőllejének azon ólomból szedő munkásait megismertem, a kik a szellemi prés alá szednek s azt a szellemi italt mérik, fejtik, formázzák, a melytől gyakran egész nemzet ittasul meg a lelkesedéstől, a gyönyörtől?

Azokat tanultam csak meg nagybecsülni!

Ezért hajlom meg tisztelettel a nyomdász-atyamester: Falk Zsigmond előtt, a kinek áldásos életrajzát ciceróval szedik az angyalok odafenn és »spacionálják« egy évszázadra — legalább is!

Falk Zsigmondnak.

— 50 éves nyomdászágának jubileumára. —

Ötven évig ólombányában élni:
Biz az keserves egy dolog;
Kivált mert ott sosem lehet henyélni,
A gép kereke mert forog:
A másodperc — az idő kalapácsa —
Mind egyre üt, csak egyre üt;
A szörnyű gép vasfejét egyre rázza,
És mindig ordít: több betű!

Te ötven éve szívod azt a mérget,
A mit az ólom kilhel;
De csak meg sem tudott véníteni téged
E sok apró méregkehely:
Oh mert neked a szörnyű ólombánya
Templom, a melyben áldozol,
És kiragyog jó lelked szivárványa
Az ólomfedelek alól!....

Ha visszagondolok azon alkotásokra, melyekre mint egyik ministerium egykori intézője befolytam, lehetetlen hálás érzéssel meg nem emlékezni Falk Zsigmond urról, a nyomdászlól. Az ő közreműködése tette lehetővé az írásban gyakran át sem tekinthető anyag gyorsabb feldolgozását, könnyebb ellenőrzését és rendezését. És ha a szedő korrekurámra gyakran ráfogta, hogy az inkább új szedés, vagy rosszabb, mint az új szedés, a javaslatok mégis csak a nyomdász segítségével váltak egyöntetűvé s az ő támogatásával nyertek végre nyomdaképes szöveget.

Budapest, 1893. május 9.

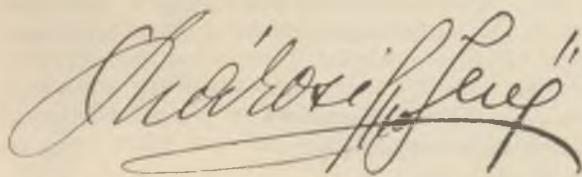
Tisztelt uraim! Imc legjobb üdvözteim kíséretében a kívánt autogramm. Önöknek nem új: hiszen negyedszázada, hogy kezem czudar írását szedik. Mily kín! De aztán mincképpen kérnek még többet belőle?

Falk Zsigmond.

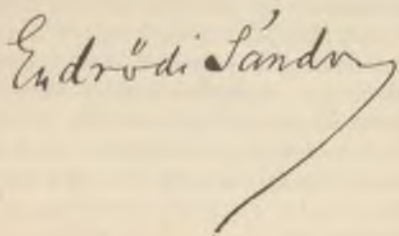
— 50 éves jubileumán. —

Ünnepelvén Falk Zsigmondot,
Nektek én csak ennyit mondok
— Bár eszéhez nem értek: —
Készítetek neki érmet.
Véssetek két szót rája,
Egyet egy-egy oldalára.
Elejére e szót: *munka*,
Jólékonyság: a másikra.
És ezrek áldása rája,
Mert ez a biografiája.

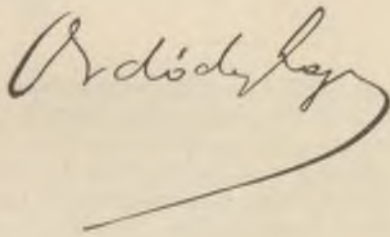
Budapesten, 1893. május hóban.

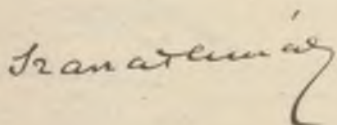
»Legyen világosság!« — szólott az isten
S támadt a Nap.
Az ember könyvet irt és szólott:
»Legyen — *világosabb!*«

Közös vonás a nyomdász és gazda között, hogy
mindketten abból élnek, a mit — nyomtatnak.

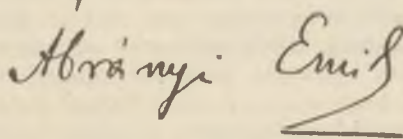
Kedves emlékek, ifjuságom emlékei kötnek Falk Zsigmondhoz. Budapesten az ő példás vezetése alatt álló nyomda készítette első önálló kötetemet: a *Nagy Szellemek*-et, s ugyanannak sajtója alól került ki első kritikai lapom: a *Figyelő* is. Ide s tova egy negyedszázada lesz már ennek. Az idő azóta emlékezetemben sok mindenre ráborította a feledés fátyolát; de Falk Zsigmond jóságos lényére, nagy szakismereteire s kiváló ízlésére még ma is tisztelettel és szeretettel gondolok vissza.

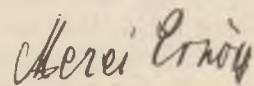
Nyomtatott betűk.

Harcolni, győzni van sokféle tábor,
De legdicsőbb a szellem tábora.
Van fegyver is száz, hódításra képes,
De túltesz rajtuk a betűk sora.
Fegyver nyomában átok és sötétség,
Szurony nyomában vér-tenger fakad,
De a betűcskék napként tündökölnék
S újjá teremtik a világokat.

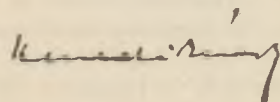
Oh! kis betűk! Hatalmatok milyen nagy!
Munkátok mily gyors és mily végtelen!
Apró korallból óriás sziget lesz,
Apró betűkből új korszak terem.
Új korszak, mely jobb és nagyobb a multnál,
Mely sas szárnyakkal a magasba vág,
Melyben lehull a lélek láncza végre
Es igazán szabad lesz a világ.

A demokráciának igazi, folyton hódító, legyőzhetlen hatalma a betűszedés és nyomdászat mesterségén épül fel. Korunk mindama nagy harcainhoz, melyek a néptömegek szellemi és anyagi megváltásáért folynak, ez a mesterség szolgáltatja az egyre tökéletesedő fegyverzetet és a kifogyhatatlan lőkészletet. A demokrácia és a szabadság ellenségei hiába folyamodnak ehhez a szertárhoz, fölszerelhetik magukat ugyan belőle, nyomathatnak könyveket, hirlapokat ők is, mint a hogy az afrikai vadak is hozzájutnak az európai fegyver-technika legújabb találmányaihoz. De mindig hátramaradnak a fegyverek kezelésében és végeredményben csak a megtámadott nagy eszméknek tesznek szolgálatot. Mert az eszmék általánosítása és a közértelem megvilágítása, mit minden nyomtatott munka elősegít, ez a demokrácia örök alapja. Minden más mesterség fejlesztette a zárkózott cseh-szellemet, a nyomdászat mestersége az egyedüli, mely halomra dönti a szűkkörű előítéletet és szétrobbantja az exkluzív képzelgést. Ha tizennyolcz századdal ezelőtt a kereszténység apostolai abban a megváltó munkában, mely a szeretet evangéliumával töltötte be a világot, már a nyomdászat eszközeivel is rendelkeztek volna, megtörténhetnék-e most, hogy az osztályérdek és a felekezeti elfogultság a vallásos buzgóság szent köpenyét öltse fel?

Ha Gutenberg nem találta volna föl a betűszédőket,
mi soha sem találtuk volna föl a csunya írást.
Éljünk!

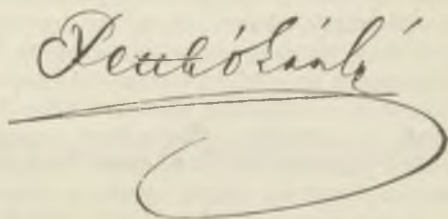
Másfél évtizede van szerencsém ismeretni *Falk Zsigmond* urat. Eppen *emnyi* ideje dolgozunk már együtt mi ketten, a mi szeretve tisztelt Igazgatónkkal, egy kiváló pontosságot, körültekintést és lelkiismeretességet igénylő *nyomdai* munka: az ország törvényeinek és a kormány rendeleteinek szabatos előállításában.

Eletem egyik nagy büszkeségét képezi, hogy ez a kitűnő ember közel engedett férnem szívéhez, közelebb, mint sok más, talán azért, mert ő is mindjárt megérezte bennem azt az igaz nagyrabecsülést és szeretetet, a melylyel feléje közeledem.

A tizenöt évi folytonos és bizalmas érintkezés sokszor adott nekem alkalmat arra, hogy bepillantassak az ő becsületes igaz lelkébe, az ő áldott jó szívébe. Tanúságot tehetek róla tehát, hogy abban a szívben és abban a lélekben csakis a »Szép« és »Nemes« kultuszának van oltár emelve.

És tanúságot tehetek arról is, hogy Nektek, tisztelt szedő és nyomdász urak, nincsen jobb és őszintébb barátotok, mint a soraitokból kiemelkedett s ma ötven éves nyomdász jubileumát ünneplő *Falk Zsigmond*; ki hogy mennyire szeret Titeket, arról olyankor győződtem meg leginkább, a mikor valamivel megharagítottatok. Mert a szerető apának is az en-vére hátlansága fáj leginkább.

Legyetek mindenkor hálás és hű fiai!

A nyomda-ipar veszedelme.

Kévessel fél évezrede áll fenn a nyomdászat. A sokszorosító művészetek között egy sem ért meg ily nagy virágzást s kulturális jelentősége még a kétségkívül szintén nagyon fontos fametszését és fényképészetét is nagyon felülhaladja.

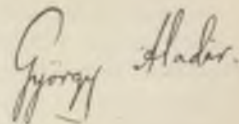
Gyermekkorában lenézték, legalább a világ nagyjai a szépen díszített kéziratok mellett alig túrték meg, de mióta a »szegények bibliája« megrendítette a középkor hitét és egyházi szervezetét, kulturális jelentőségét csakhamar felismerték. A felvilágosodás százada öntudatosan kezdte használni e nagy eszközt s megteremtette a mai hírlapirodalmat és a betű uralmát. Hatalmával karöltve nőttön-nőtt a nyomdászat. Fél-század óta, mint Faulmann és mások bizonyítják, többet haladt, mint 400 év leforgása alatt.

De a legutolsó évszázad megteremtette a kulturális tényezők egy másik hatalmas faját: a közlekedést. A vasut, távirda és villamosság hova-tovább nagyobb erővel lépnek fel, hogy a jelen mozzanatait maguk közvetítsék. A telefon, fonográf előjelei a közlekedés új korszakának, midőn az érintkezés ember és ember között nagyjában az élő szó lesz. A nyomdászat e korszakban hátrább szorul s az élő közlekedés marandóbb, de lassúbb s így kevésbé hatásos mellék-eszköze lesz. A szem közvetítésének egy része a

fülre megy át s a gyorsaság, melynek a nyomda-ipar ma sem képes teljes mértékben megfelelni, a hang megrögzítésére s azok sokszorosítására új találmányokat fog követelni, esetleg a gyorsítás alapelveinek alkalmazásával s nem az egyes betűk, hanem az értelem és hangulat megrögzítése által.

A nyomda-ipar ily módon lassankint veszíteni fog. Eljő az idő, midőn a hírlapok jelen munkája, az újdonságok közlése és a tájékoztatás a helyzet felől, teljesen ketté válik s a hirmondás is szakok és tárgyak szerint csoportosul, hogy gyorsabb s mindenre kiterjedő legyen. Eljő az az idő, midőn a könyvek egy része, éppen azok, melyek főképp a jelenben hatnak, szintén igénybe veszik a hangkövetítést. Eljő végre az az idő is, midőn a művészet, a fényképezés és az írás fejlődése a jelenlegi nyomda-ipar termékeit olyanmire átalakítja, hogy azok Gutenberg találmányához alig fognak hasonlítani. A nyomda-ipar veszedelme tehát megkezdődött már most, midőn virágzása tetőpontján áll.

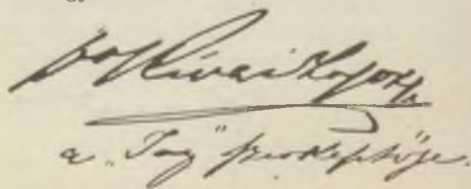
De ez a veszedelem nem jelenti egyuttal a nyomdászat pusztulását. Ellenkezőleg új alakba öltözködése ez, mely esetleg sokkal tökéletesebb lesz a jelenleginél. A sokszorosítás a közvetlen érintkezéssel karöltve emelni fogja a művelődést s a nyomdászat, mely a közlekedés első világtörténeti fontosságú nagy tényével, Amerika fölfedezésével, egyidejűleg és karöltve megteremtette az új korszakot, most is karöltve fog közreműködni a kulturális fejlődés új tényezőivel, hogy az emberi nem minél értelmesebb és boldogabb legyen. A sokszorosítás demokratikus alapeszméje, mely az ismeret közlését a nagy tömeggel tette a nyomdászat büszkeségévé s erejévé, megmarad az átalakulás korszakában is.

A kinek úgy, mint magamnak — azon rossz tulajdonsága van, hogy saját kéziratát elolvasni alig képes, az áldja a derék szedőket, kik a legrosszabb kéziratból is a papírra vetett és talán még a szerzőre nézve is örökké elveszett eszméket szépen sorba szedik, díszes ólompancélba öltöztetik és azokat az emberi művelődés lelkes harczoisáivá avatják.

Mit érne a még oly lángeszű író tolla, ha szedő és nyomdafesték hírét heted-hétországokon túl nem vinné. Lelkemből üdvözlöm az emberi haladás eme fáradhatlan bányászait, kik az öröki elmében rejlő szellemi kincseket nehéz munkával napvilágra hozzák és a nemzeti művelődés drágaköveit a legszegényebb kunyhó lakóira nézve is hozzáférhetőkké teszik.

Éljenek a magyar szedők!

Szerkesztő és szedő.

Egy nagy hirlap műhelyében a szerkesztő és a szedők közti viszony olyan, mint a léleké a testhez az emberi szervezetben; kiegészítik egymást, mint a növény sejtszövege és a vegetabilikus életnedű. Csak egyesülve alkothatnak oly egészet, mely létre érdemes. S ezért minden szerkesztőnek valamiképp hozzá kell értenie a nyomdász művészetéhez, valamint minden szedőnek sejtelmé kell hogy legyen a szerkesztő teendőiről. Szükséges és méltányos lenne, ha mindkettőjük szíve, elméje egyaránt fogékony volna a más baja és panasza iránt. Sajnos, hogy az együvértartozandóság érzését nem mindig leljük fel; de reméljük, hogy e tekintetben is javulást hozand a jövő.

Budapesten, 1893. évi május hó 12-én.

*N. Schiller és igazgatója
v. Peter Klapp "regéd."
sorkentője*

Az ólomba öntött betű, melyet a szedők raknak egymás mellé, sokkal hatalmasabb fegyver, mint a toll, melyet az írók lelke mozgat. A toll csak nyílvessző, mely magasán repül, de messzire nem visz; az ólombetű olyan, mint az ágyú, melynek menydörgését a legmesszebb távolban is meghallják. Azért az írók csatáit rendszeresen a betűszedők nyerik meg.

Zelk Zoltán

Sajnáljuk a szedők sorsát, nemcsak nehéz mesteriségük miatt, hanem mert kényszermunkára ítélve, nem válogathatják meg, hogy életüket, az egyetlen kincsüket, *milyen* elme munkáján koptassák el. Mily kár némelykor a szedőnek ama tündő-parányáért is, a mi a kiszedett és nyomtatott betűben ott lappang?

Minna von Bary

50 év egy magyar nyomdász történetéből.

— Falk Zsigmond jubileumához. —

Félszázad a nyomdászat szolgálatában — olyan érdem, mely egymagában, mint pusztá tény is elismerésre tarthat számot.

Félszázadot eltölteni a nyomdászat érdekében szakadatlan munkában, melyhez lépten-nyomon e szakma erkölcsi és anyagi színvonalának emelését célzó fényes

sikerek és maradandó eredmények fűződnek: kétszerezsen érdemes a kiváló elismerésre.

Félszázados munka e szakmában, mely az irodalom fejlesztésére is jelentékeny hatással volt, háromszoros elismeréssel sincs kellőleg méltatva.

És ha a pihenő órák és napok a közügyek, a jótékonyosság, általában pedig a humanizmus érdekében oly jól ki voltak használva s oly becsesen értékesítve, mint az önök érdemes jubilánsánál: az elismerés dicsőséggé hatványozódik, mely fényt áraszt az emberre, a kiről szó van s a szakmára, melyet ő képvisel.

Ilyen félszázad után helyén van az ünnep, mert az ilyen ünneplés nemcsak jutalomrész egy emberöltő emberfölötti munkálkodásáért, hanem példa is, mely oktat, buzdít és fölemel...

Budapest, 1893. évi május hó 10-én.

Gyulai János

Most körülbelül huszonöt éve, hogy a lipcsei szedők felkérték a Gutenberg-ünnepet megnyitó beszédnek megtartására. Sok ezer ember előtt így foglaltam össze a napnak jelentőségét, hogy ideje volna a golyóknak ólmából betűket önteni. Azóta két rengeteg, példátlan vérességű háború pusztította Európa határait. Azóta tizszer annyi golyó öntetett és a golyó pusztító ereje megtizsereződött. De megtizsereződött az azóta öntött betűk száma is és így a héke fegyvere lépést haladt az öldöklő szerekkel. Gyönyörű nagy harcz az emberiség géniusza és az állati szenvedélyek öröklött maradéka közt! Ti, szedők és nyomdászok, vagytok a felvilágosodás valódi sorkatonái: ez vigasztaljon, emeljen benneteket annyira fárasztó, kimerítő, megemésztő munkátok közt. A béke, az emberiség, a fölvilágosodás zászlója lobog, mindig felebb és felebb, ha oly férfiak, mint Falk Zsigmond, a valódi szellem lovagja, állanak lelkesült csapataitok élén. És meg lesz a győzelem, meg lesz a munka díja, megjön a nap, a melyen a piczi betűk megölték az öreg ágyúkat és a hatalmas golyóbisok mind a szedőszekrények sorompói közé simulnak, nem mint megölő, hanem mint éltető betűk.

Stettin Ötvi Adolf

Minél kiterjedtebb körű a betűnyomás, annál szűkebb körű lesz a szellemnyomás. Nyomassatok azért minél több betűt, mert az ólombetű az emberiség valódi megváltója.

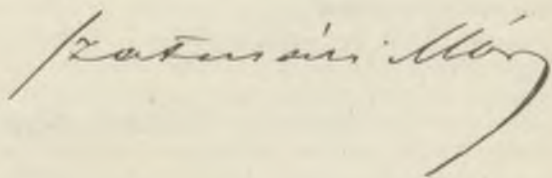
D. Schillermör

A telen a munka nélkül való munkások gyűlése alkalmából igen éles hangú cikket irtam, melyben keményen megtámadtam a kormányt és az uralkodó társadalmi rendszert és a közgazdasági politika egyoldalúságát is. Az »Egyetértés« szedői, kik minden cikket első kézből szoktak megbírálni, nagy elismeréssel szólottak cikkem tartalmáról és hangjáról. Hanem az egyik minden tartózkodás nélkül kijelentette, hogy nincsen vele meglegedve. Kíváncsian kérdeztem, hogy miért?

— Kevés benne — mondá — a kikezdés.

Méltányoltam a kifogást s azóta rajta vagyok, hogy cikkeimben ne csak gondolatok, hanem kikezdések is nagy számmal legyenek.

Ezzel tartozom a szedőknek.

Gyermekkoromban nagyon érdeklődtem a földalatti barlangokban lakó törpe emberkék iránt, a kik — mint édesanyám meséiből megtudtam — azzal töltik életüket, hogy óriási kincseket gyűjtenek halomra — mások számára.

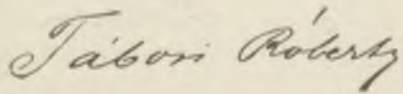
... Egyszer elvitt magával apám a fővárosba. Egy szűk utcában voltunk elszállásolva, a hol az éjjeli világitást jóformán csak hárébról ismerték. Föltűnt nekem, hogy mikor már valamennyi ablak sötét, a szemközti háznak egy földszinti nagy termében még késő éjjel is dolgoznak. Láttam egy sereg embert, ifjakat és véneket, sőt gyermekeket is, a kik szekrények előtt állva, kipkedtek-kapkodtak és rejtélyes munkát végeztek.

— Ugy-e apa, ezek a »gnomok«, a kik kincseket gyűjtenek az óriások számára? — kérdeztem.

Apám mosolygott és bizonyos meghatottsággal válaszolt:

— Ugy van, fiam. Szellemi kincseket gyűjtenek egy hatalmas óriás részére. Neve: publikum.

... Nem mehetek el azóta nyomda mellett, hogy eszembe nem jutna a régi mese a kincsgyűjtőkről, a kik azért dolgoznak, hogy legyen az óriásnak miből fedezni szellemi szükségleteit.

A könyvnyomtatás és a civilizáció.

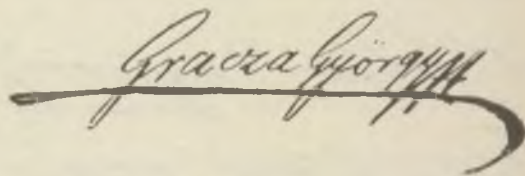
— Visszaemlékezés. —

Egy társaságban, a melyben Reviczky Gyula, az ifjusága tavaszán elhunyt kedves költő is részt vett, a társadalmi forrongásokról folyt az eszmecsere. Szóba került az anarchizmus, a nihilizmus, a tömegek fokozódó elégedetlensége, mely előbb-utóbb véres kitörésben fogja keresni céljainak megvalósítását és romba dönti a megvénhedt Európát.

— De a közeledő harcz nem semmisíti-e meg majd

a civilizáció vívmányait is? — szólt közbe a társaság egyik tagja. — S megsemmisülvén mindaz, a mit kutató elme, fürge kéz századok folyamán nagyszerűt alkotott, — nem dobatik-e vissza az emberiség a középkori sötétségbe és tudatlanságba?

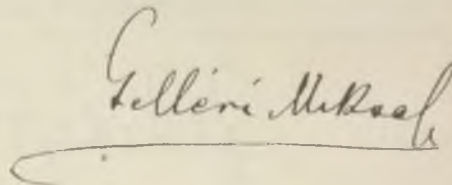
— A civilizáció összes vívmányaiból csak egy: a könyvnyomtatás maradjon meg és nem féltem az emberiség jövőjét! — válaszolt az aggódónak az ő csöndes, nyugodt hangján Reviczky Gyula. — Azok az apró ólombetűk csakhamar virányt fakasztának a romok fölé. Széthintenek a művelődés melengető sugarait, megtermékenyítenék a gondolkodó agyat, mely rövid idő alatt bizonyára felfedezné és megalkotná újra mindazt, a mi ma a civilizáció dicsőségét hirdeti.

Ólom.

A szürke ólom bölcseségek anyja,
Egymáshoz róva megtermékenyül
S szülője lesz minden dicsőnek, nagynak
Miert emberszív lángol, lelkesül.

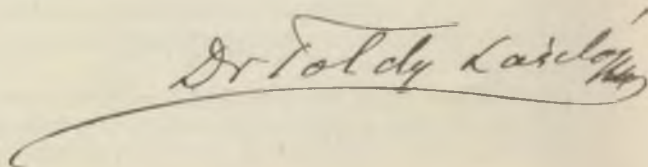
S a hadvezér, kinek parancsszavára
Glédába áll az ólomhadsereg,
Hatalmasabb száz büszke hadvezérnél,
A kiktől egy egész világ remeg.

33 év az emberi élet átlagos hosszúsága; a ki 50 évig élt s főképp ha jól és hasznosan élt, már a boldog emberek sorába tartozik. De a ki 50 évet töltött kitartó munkában, dolgozva és fáradozva nemcsak magáért és szeretteiért, hanem a közjóért is, az még boldogabbnak mondható.

A mi ünnepeltünk már egy félszázadot tölte be szakadatlan munkában. S hogy e hosszú idő alatt mi volt ő a magyar ipar világának, azt maradandóan hirdetik azon alkotások, melyeket ő hozott létre a magyar nyomdászati terén.

A Gondviselés áldása kísérte minden léptét, kísérje ezután is, hogy szellemének lankadatlan frissességével, fizikai erejének teljességében, még soká állhasson ott, hová őt szorgalma és fáradhatatlan munkássága és polgártársainak kiérdemelt bizalma helyezte.

Nyomatató iparunk gyors elterjedését és fejlődését nem a világpiacon kedvező esélyeinek, hanem egyedül társadalmunk hazafias szellemének köszöni s épp ezért kötelessége, hogy e hazafias szellemtől áthatva, most már maga is az iparfejlesztők sorába lépjen.

Szép s eredményes működést fejthet itt ki! Anyagi áldozatot nem kíván tőle társadalmunk, csupán azt, hogy hasonló viszonyok között honunkban gyártott *papirosnak, betűknek s gépeknek* adjon előnyt.

Rejtő László

A szárnyas ólom.

Ki hitte volna valaha, hogy ez a lomha, buta fém, a melytől a fizikusok minden poétikus rugékonyságot megtagadnak, a kultúra leghatalmasabb eszközéül fogna felcsapni? Hogy az ólom fogja kormányozni valaha a világot, csak egyike azoknak a paradoxonoknak, a mikben a természet magának tetszelegni szokott. Hogy sem a nemes fémek, sem a jellemesek, se arany, se vas, hanem éppen az ólom, ez Hegelnek ama megjegyzésére emlékeztet, hogy a természet éppen a legkevésbé becsült eszközeit használja a legfenségesebb célok elérésére. Így a zsidó fajt a világ kulturvallásának megalapítására, így egy igen alantas eszközt az élet örökös újjáteremtésére. A legszemlelőbb ötlete azonban az ólom megszárnysítása és glorifikációja.

A puskapor és a könyvnyomdászat feltalálása alapította meg az ólom karrierjét. Az első ő, a másik éltet, de mind a kettő hatalmas lendítője a kultúrának s talán hogy a vasban rejlő önálló intelligencia praedestinálta éppen az ólomot az ő csendes butaságában arra, hogy az új kultúrának könnyen kezelhető szerszáma legyen. Bizonyos, hogy nagy karriért csinált ez a szürke fém, olyant, a milyent igazi tehetség soha nem képes. De persze, karakteres fémmel, a melynek megvan a maga egyéni esze, mit a fémeknél ruganyosságnak neveznek, nem lehet ölni is és éltetni is egyszermind, ott a puskaporral, emitt a nyomdafestékekkel. Az ólomnak megvan az a hajlékonysága, a melylyel mindent meg szabad próbálni. Halomra löni millió jó embert és halomra nyomni millió rossz könyvet. Igazi soldateskája a kultúrának.

De a nagy hódítók kezében az ilyen soldateska csudákat végez és a történelem géniusza ezzel hódította meg a világot. Aranyval és vassal ez nem ment volna így, a hogy ment. S ezért az ólom szereplése csak egyike azoknak a paradoxonoknak, a melyek a mi apró belátásunknak látszanak ilyeneknek. Igazában ez a szürke, ostoba fém a történetnek legelsőbb rangú kulturféme és ezért dicsérettessék az ő neve.

Homo. (László)

Sorsom akárhányszor összehoz betűszedővel vagy nyomdászszal — sokszor történik, — sohasem tudom az énem mélyében támadt rokonszenv érzelmét palástolni. Valamennyiben egy-egy Gutenberg Jánost vagy König Frigyeset látok, mert semmi sem bizonyít az ellen, hogy az illető, ha a feltalálás korában születik, nem-e előzi meg nagynevű elődjeit. Már pedig azok s utódaik nélkül, Renaudot Theofrastes sohasem érdemesíthette volna emlékét szoboremelésre s a világ még ma is a szellemi sötétség mélyében tapogatózdnék.

Éljen a nyomdásznép!!

Budapest, 1893. évi április hó 29-én.

Zsigmond Zsuzsanna

Szedőt keresek.

Van tehát pótolhatatlan veszteség is. Az én szedőm meghalt és ez sokat jelent — azt jelenti, hogy kerek e világon nincs több ember, a ki az én kéziratomat olvasni tudná és olyasmit szedne ki utána, a mitől a korrektor öngyilkossá nem lesz. — Meghalt az én szedőm épp akkor, a mikor közel álltam korszakot alkotó művem befejezéséhez... a mű tehát befejezetlen marad és az emberiség sohasem fogja megtudni, hogy miféle nagy eszmék szülemlettek meg az én agyamban. — Biztattam az öreget mindig, hogy neveljünk az én kezem írásához dresszírozott szedőgenerációt, — valami hatvan gyerek hozzá is látott, hogy zseniális vonásaimat betűzni tanulja, — de mert pár hét elteltével valamennyin a betűiszony jelei kezdtek mutatkozni, apjuk kivette a nyomdából és olyan pályára adta őket, a hol elboldogulnak, ha csak rendes írást tudnak is olvasni. — Az én jó öreg szedőmmel elveszett utolsó reményem, hogy valaha akadémikus lehessenek, — ámbár többektől hallottam, hogy mint akadémikus akár mit irhatnék... úgy sem olvassa el senki.

Zempléni P. Zsuzsanna

(Elkésve érkezett.)

Azt kívánom lovag Falk Zsigmondnak: engedje a Mindenható megérnie azt az időt, mikor én pontosan liferálom a kéziratokat.

Azt hiszem, ez nagyobb kívánság az »emberi kor legvégső határa«-nál.

Hajnal István,
»Fővárosi Közlöny«.

CSARNOK.

Falk Zsigmond a nyomdában.

(Egy kis fotográfia.)

Egy Magyarországon általánosan ismert és tisztelt nyomdász, lovag *Falk Zsigmond* kir. tanácsos, a pesti könyvnyomda-részvény-társaság vezérigazgatója ünnepli e hó 28-án ötven éves nyomdászszága ünnepét. A tulajdonképeni jubileum ugyan az év első napjára esett, de mivel e tény későn jutott a személyzetnek tudomására, akkor — mint ezt lapunkban jeleztük is — az újévi jókívánatokkal egyetemben, rögtönzöten, de szívből jövően fejezte ki a személyzet a jubilálás iránt érzett tiszteletét, megjelenvén az ováció, a személyzet összesége az utolsó tanonczig, a nyomdában.

A személyzet már régebben készülődik a jubileum megünneplésére és annak megtartására a fent jelzett napon határozta megtartandónak, hogy így ünnepelje meg szeretett főnökének a nyomdász pályán eltöltött ötvenedik esztendejét.

De a személyzet készülődése hajótörést szenvedett az ünnepelet szerénységén. Nesztét véve a csendben való készülődésnek, a leghatározottabban tiltakozott nemcsak a nyilvános ünnepelettel szemben, hanem egyáltalán az ellen is, hogy bármiként is ünnepelje őt személyzete. És a személyzet — sajnálattal bár — mégis lemondott a nyilvános ünneplésről és csendben, a nyilvánosság kizárásával ünnepli meg az ötven éves fordulót.

Az ünnepelet életrajzában közreadásától fölmentve érezzük magunkat, ez az életrajz-író dolga; ismerik a szaktársak *Falk Zsigmondot* sokkal jobban, hogysé életrajzát kellene adnunk; nyitott könyv az ő működése mindnyájunk előtt, belepillantathatunk és meggyőződhetünk róla, hogy e működés csak tisztos volt, hogy nemcsak a saját érdekében működött, de sokat tett, míg anyaegetünk élén volt, a mi érdekünkben, a szaktársak érdekében is, sokat tett a személyzeteért, sokat az általánosságért.

Hogy ha valaki egy ötven éven át kifejtett működésért megérdemli az ünnepeletet: úgy az bizonyára Falk Zsigmond. Mert ne tekintsük mi munkások ő benne a munkaadót, de tiszteljük benne a *szaktársait*, a kinek tanoncz-évei, sőt segédévei is épp oly keservesek voltak, mint akár-melyikünké. — Ott van az életrajzában megírva, olvashatjuk, hogy tanonczkodása idején *négy garas* volt a napi élelmére szána szegénysorsú szüleitől, a kik Pesten akkor a Terézvárosban laktak, a honnét a nyomdászinas Falk naponkint járt át Budára az egyetemi nyomdába, a hol tanoncz-éveit töltötte. Hányunkban ébreszt e tény kellemetlen reminentiát, hogy mi is hasonló körülmények között töltöttük tanoncz-éveinket? Hányan vannak közöttünk, a kik daczára a sanyarú kezdetnek, a melylyel pályánkat kezdtük, most tehetős, jómódú nyomdatulajdonosok, a kik saját erejükből, önszorgalmuk által lettek azzá, a mik? Hát mindezeket ellenségünknek tekintsük-e azért, mert önerejükből jutottak jobb sorsba? Szaktársaink ők, a kik szorgalmukkal és a sors különös kedvezése folytán nyerték el hosszú fáradozásuknak megérdemelt gyümölcsét és ezek közé tartozik Falk Zsigmond is, a kiről igazán elmondhatjuk, hogy képzettsége, szorgalma, kitartása folytán jutott arra a magas polczra, melyet mai nap elfoglal és a melyen annyi sok jót tett szaktársainak, személyzetének és különösen a magyar nyomdászatnak s a magyar nyomdászati szakirodalomnak.

***

Ha Falk Zsigmondnak a nyomdában való működéséről egy kis fotográfiát adok: teszem ezt azért, mert csak azok

tudnak e működésről hű képet nyújtani, a kik nap-nap után látják, megfigyelik azt a bámulatos szorgalmat, melyet ő kifejt a nyomdában, a kik közvetlen tanúi az ő munkálkodásának.

Falk Zsigmond, azt lehet mondani, nem is annyira vezérigazgatója a vezetése alatti nyomdának, mint inkább *munkása*. Munkása a szó közvetlen értelmében. És minkenki annak tartja, a ki munkálkodása közben őt a nyomdában forgolódni látja; mert hisz ő alig jelenik meg későbbben irodájában, mint személyzete a nyomdában. És bizony sokszor azzal kezdődik a napi munkája, hogy az előszobában már várakoznak rája sokan külső, még többen nyomdai ügyben. És ha még annyian lennének is a reája várakozók, ha szobájába lépnek, hűlt helyét találják; mert elsőnek a nyomdában néz szét s a türelmetlen várakozók a nagy nyomda labirintusában alig hogy megtalálják őt; egyik perczben az emeleten a szedő-teremben, a másikban a földszinten a gép-teremben, betüöntödében, könyvkötészetben, tömöntödében, a második udvarban a hangjegymetsző-osztályban találjuk őt, mindenütt száz és száz kérdést intézve mindenkihez, úgy hogy ugyancsak össze kell szednie magát annak, a ki minden kérdésére pontosan meg akar felelni. S csak mikor e minden napon ismétlődő első munkáját elvégezte, elégíti ki a reája várakozókat gyorsan, katonásan. Ha valakinél, ő nála különösen beválik az a jelszó, hogy: *»az idő pénz!«*

Falk előszobájában naponkint annyi ember fordul meg, akár egy miniszteri kihallgatáson. De ha még annyian lennének is, mindenki elintézheti ügyeit vele rövid idő alatt. A miniszteri tanácsostól kezdve egész a — mentő-egyesületi szolgálóig mindenki kihallgatást nyer egy rövid fél óra alatt, mert a következő félórában már külső ügyei elszólítják a nyomdából és egyik órában a bankegyesületben, a másikban valamely egyletben vagy valamely jótékony cél érdekében küldetésben van, mindenütt téve a teendőket, intézkedve, informálva, mint egy százkezü ember. És ha ott is hagyja a nyomdát a délelőttök folyamán, bármennyi dolga van, akárhány ülésen kell neki elnökölnie, mégis visszatér oda déli harangzó előtt, hogy az újabb várakozókat kielégítse s a nyomdában esetleg intézkedjék.

Falk pontossága és lelkiismeretessége szinte legendaszerű. Ha tudjuk, hogy nyomdai elfoglaltságán kívül mennyi tömördek egyletben és intézetben visel felelősségteljes tiszteletbeli állásokat, lehet csak fogalmunk elfoglaltságáról s csodálkozunk, miként felel meg ezernyi feladatának. És pedig megfelel pontosan és lelkiismeretesen mindegyiknek.

De ne higgye senki, hogy e sok tiszteletbeli állás elvonja őt a nyomdától. Legkevésbé. Épp az a csodálatos, hogy mindennek daczára mindig irodájában található, a nyomdában intézkedik s tudomással bír a legaprólékosabb dolgokról, a legkisebb munkáról és az ezernyi ezer munka között meg tudja mondani, melyik munka mikor jött a nyomdába, mikor szállítandó, melyik ezek között a leg-sürgősebb, s melyik minő stádiumában van az elkészülésnek.

Számtalan esetben megtörténik, hogy a nyomdavezető vagy más valaki keresi őt sürgős nyomdai ügyben. Az irodájából leküldik az illetőt a gépterembe; ott azt mondják, hogy a tömöntödébe ment, de ott sincs; ott volt, épp most ment át a hangjegy-nyomdába; innét a könyvkötészetbe futnak utána; mindenütt volt és végre is az irodájában találják meg, a hol már régóta konferál egyes megrendelőkkel. Falk itt, Falk ott, Falk mindenütt...

És a mi e sokoldalú elfoglaltsága mellett bámulatos, az az, hogy naponkint legalább harminczszor le-füljár az emeletről a földszinti gép-terembe, a gép-teremből az emeleti szedő-terembe fáradhatlanul, mint egy teljes erejében levő fiatal ember. Hol az egyik, hol a másik szedőnél kérdezős-

ködik a munkák állása felől, informáltatja magát, intézkedik egész nap. A szó szoros értelmében dolgozik, fáradozik, mint bármelyik munkása a nyomdának és a mikor az est elkövetkezik, a nyugalom ideje, még akkor is munkál a társadalom javán, üléseken elnököl, jótékony czélokot mozdit elő, olyanokat, a melyekre napközben magának időt szakítani nem tudott.

És hogy annyit dolgozik, hogy a vezetése alatt levő nyomda oly páratlan eredményeket ér el, az első sorban onnan van, hogy munkásaival a legjobb egyetértésben van mindig. Ő nem ellensége (mint sok munkaadó) munkásainak, hanem barátja, sőt szakártása, a kikkel mindig barátságos, leereszkedő; igazi jóakarója munkásainak, a kiken szorult helyzetükben segít, gyámolítja őket, hogy megelégedettek legyenek, hogy szükségét ne szenvedjenek.

Abból az időből, a mikor még egyletünkben az elnöki tisztelet viselte, de egyébként is tudjuk, hogy Falk Zsigmondnak második természete a *pontoság*. A milyen pontos ő, olyan pontoságot kíván személyzetétől. Ha ő azt mondta, hogy pl. tíz órákor ülés lesz, akkor meg voltunk szokva ahhoz, hogy sem előbb, sem később, de *pontban* tíz órákor ott találjuk őt az ülésen. Ha azt mondják valakinek, hogy 3 óra 20 perczkor található az irodájában, akkor az így van. Pontos a minutiozításig, de megkívánja mástól is a pontoságot, a lelkiismeretességet. És azzal okozunk neki a legnagyobb kellemetlenséget, ha adott szavunkat be nem váltjuk.

Tudjuk, hogy Falk Zsigmond épp oly befentes a miniszteriumokban, a melyek részére a vezetése alatti nyomda munkákat készít, mint a társadalom legelőkelőbb köreiben. És a miniszteriumoknál úgy is ismerik Falkot, mint a szó emberét, mert lett légyen bármily sürgős és bármily terjedelmű valamely munka, ha Falk elvállalta valamely terminusra, az meg is volt akkorra pontosan. Ezért az általános tisztelet és szeretet iránta a miniszteri bureaokban.

Egy jellemző esetet kell felemlitenünk az 1885-iki kiállítás idejéből, a mely legjobb bizonyítéka Falk pontoságának. A kiállítás katalogusát, mely terjedelmességénél fogva akkoron általános és méltó feltűnést keltett, a részvénynyomda készítette. A kéziratok, mint az ily nagy munkánál természetesen is, rendkívüli pongyolán voltak szerkesztve, úgy hogy még a kiállítás előtt néhány nappal is történtek abba beleszúrások, törlések, szóval a sok korrekúra az utolsóelőtti három napra maradt. Dolgozott rajta a nyomda egész személyzete éjjel-nappal szakadatlanul. Falk sokszor éjfél után állított be a nyomdába, buzdítani a kimerült személyzetet. A kiállítás elnöke, látva, hogyan áll a katalogus a kiállítás közvetlen megnyitása előtt, kizárva látta a lehetőséget, hogy a trónörökösnek a megnyitáskor át legyen nyújtható az első disz példány. De Falk megígérte, hogy a megnyitás napjára reggel 9 órára meglesz az első kész példány. *És meg is volt.* Pedig még a megnyitás napján reggel 7 órákor nyomás alatt voltak az utolsó ívek, a személyzet fele a kimerülés folytán a következő napra munkaképtelenné lett, de Falk beváltotta szavát; ő nem ismert lehetetlenséget, bár a munka elkészítése rengeteg áldozatába került a nyomdának. A személyzet dicséretet nyert, de Falk is megjutalmaztatott (ekkorról datálódik kir. tanácsossá történt kinovezetése) és a nyomda is a legelső és legversenyképesebb nyomda lett a fővárosban, hirneve, szállítóképessége e tény által ismét öregbedett.

Ime, ez az egy eset magában véve is bizonyítja, hogy Falk méltán részesül abban az általános tiszteletben, a melylyel őt a főváros minden számbavehető köre elhalmozza, úgy fönt, mint alant.

* * *

!Egyik legnagyobb erénye Falknak a jótékonyosság gyakorlása. A fővárosnak számtalan jótékony egylete tehetne

arról tanuságot, mennyi ingyen-nyomatvánnyal látja el őket Falk évenként. Nem túlzás, ha azt mondjuk, hogy egy közepszerű nyomda kényelmesen megélhetne azokból a nyomtatványokból, a melyeket Falk a különböző jótékony egyleteknek ingyen szállít. Különösen a farsangi szezon alatt ugyszólván minden nap tiszteleg nála egy oly egylet küldöttsége, a melynek leghőbb vágya az, hogy Falk készíttessen részükre 1000 darab meghívót, belépti-jegyet, táncrendet s más ily apróságot, a mely azonban — tekintettel a jótékony czélra — ne kerüljön pénzbe. És a küldöttségnek ez a hő vágya teljesül is mindig évről-évre egyformán. A farsang alatt készített ingyen-nyomatványokért aztán a különböző egyletek az évi jelentésekben mondanak »hálás köszönetet«, a mely évi jelentések természetesen megint — ingyen készülnek.

És erről a jótékonyaságról csak azon egyletek tagjai tudnak, a kik abban részesülnek; Falk csendben üzi a jótékonyaság nemes sportját, nem üti jócselekedeteit nagyra. Csak az utóbbi időben jutott Falknak egy kolosszális adománya nyilvánosságra, a mely alkalommal a közönség megtudta, hogy Falk a Baross-szobor bizottságnak »mintegy« ezerötyszáz forint ára nyomtatványt ingyen szállított. (A »mintegy« alatt értsük azt, hogy az a nyomtatvány legalább kétszer annyi árú volt.) Falk tehát a legnagyobb összeggel járult ez adománya által a Baross-szoborhoz.

De Falk nemcsak másokkal, hanem velünk szemben is gyakorolja a jótékonyaságot. Két év előtt alapított szaklapunk, a »Grafikai Szemle« is állandóan részesül az ő jóakaratóban, a mennyiben annak nemcsak számtalan mellékletét adja díjmentesen, de a lapot magát is az előállítására készített nekünk. És ezt nemcsak a lapot kiadó Szakkör, de lapunk olvasói is tudják méltányolni, mert e cselekedetével nagy mérvben előmozdítja a magyar nyomdászati szakirodalomnak pártolásra érdemes ügyét.

Röviden érintettük csak Falk érdemeit, a melyeknek kellő méltatására szük a rendelkezésünkre álló tér. Most még csak azt a kívánatunkat fejezzük ki, hogy a magyar nyomdászatnak ez érdemekben dús Nesztorát, a ki fészázados működése alatt annyi szolgálatot tett a nyomdaiparnak, a nyomdászoknak és a társadalomnak: a Gondviselés tartsa meg még sokáig a magyar nyomdászat dicsőségére és mindnyájunk javára!

Gelléri Mihály.

Leírása azon eljárásnak,

a mely szerint táblázat- és külön szedett harántvonal-szedésről jó stereotip-lemez nyerhető.

Szaktársaimnak tipografiai szempontból talán nem olyan fontos, mint érdekes lesz az alábbiakból megtudni, hogy miképen lehet két szedésről: táblázatos és ahhoz tartozó, de külön szedett harántvonalas szedésről egy anyamintát, illetőleg *egy stereotip-lemezt* nyerni, a melyben a táblázat a harántvonalakkal együtt bennfoglalatik. Megengedem, hogy nem olyan fontos, mert mai nap táblázatoknál, a melyek nagyobb példányszámban nyomtatandók, a harántvonalak, illetőleg léniák egyszerűen a táblázatba beszédetnek. Kisebb példányszámnál pedig külön benyomatnak a már nyomott táblázatba, de viszont biztosíthatom t. szaktársaimat, hogy egy, az alábbi leírás után eredményezett stereotip-

lemez olyan stereotip-lemezzel, a mely a táblázatba beszedett harántvonal-szedésről nyeretett, soha, vagy nagy ritkán lesz szépség dolgában összehasonlítható, mert előbbinek harántvonalai egy a szedésről nyomott táblázat-nyomatvány külön benyomott harántvonalaiával is sikerrel versenyezhetnek. Érdekesnek ellenben mindenesetre mondhatom az eljárást, mert tudtommal, illetőleg tudtunkkal már sokan fáradoztak ez irányban, a nélkül, hogy kielégítő eredményt bemutatthattak volna. Érdemesnek találtam ez iránt a külföldön is tudakozódni, onnan is csak azt a választ kaptam, hogy idáig eredménytelenül kísérleteztek; néhány választ azon fölszólitással, hogy közöljem velük az eljárási módot, de úgy látszik, hogy azt csak kapzsisággal egybekötött kíváncsiságból tették, mert, leveleikből ítélve, csak — szívesen vették volna.

Olyan szívesen pedig — remélem — magyar szak társaim is veszik a rendszeres eljárás ismertetését, a melyet a következőkben leszek bátor bemutatni.

Mindenekelőtt ajánlatos, hogy a szedő a harántvonalakat éppen olyan szélességre szedje, mint a milyen széles a táblázat a külső szegélyléniaiakkal együtt, továbbá, hogy a szedő a harántvonalakat a táblázat magasságához képest fölül-alul (a táblázat fölötti esetleges címzsorot és az alsó és felső támaszsort beleszámítva) ürtöltőkkel kitöltse és azután a táblázat-szedéssel egyenlő terjedelműre szedett harántvonalakat két cicerós, a táblázat-szedést pedig két és negyed cicerónyi ürtöltővel körülzárja, még pedig a szedésnek szisztéma alapján kiszámított terjedelméhez képest pontosan, mert ez a két szedés egymásba illesztését pontosságra nézve nagyon elősegíti.

A két szedés így szedve, átadható a tömöntőnek, a ki azokat a szokott módon védtöltőkkel (Hochsteg) bekeríti, verőfával leveri, zárja és olajozó hengerrel beolajozza.

A mintázó-papir (Matritz) jobban megfelel a cél-nak, ha azt több ívből készítjük, mint rendes körülmények közt. Az én kísérletemnél legjobbnak bizonyult három itatós papirból összerakott mintázó-papir, a melynek a betűkre eső oldalára még külön két selyemívet raktam. E szerint ez a papir-mintázó három itatós és öt selyempapirból illesztetett össze, mely szikadás után használva, kitűnő minőségűnek, a szedés képét jó mélyre magába vevőnek bizonyult.

Az eljárás a harántvonal-szedésnél kezdendő.

A mintázó-papirt a harántvonalakra elhelyezzük, kefével ráverjük és aztán átragasztjuk fedlappal; de a mellett, hogy a pastaport, a melyet rendszeren a szedésre vert mintázó-papirra hintenek, elhagyjuk, a fedlapot csak olyan magasságban vesszük, hogy a mintázó-papir azon részére, a melyre később a táblázat-fejnek esnie kell, ne jusson. Ezek után tegyünk a fedlappal ellátott mintázó-papirra egy ív félkarton-papirt, olyan nagyságban, hogy az később a táblázat-szedést teljesen fedje ugyan, de a bekerítő védtöltőket (Hochsteg) semmi esetre ne érje. E kartonlap célja részben a védtöltők magasságában mutatkozó különbözetek kiegyenlítése és részben az, hogy a szedés mélyebben behatolhasson a papirmintába, mint a milyen mélyre a vastag védtöltő engedné.

Ezzel a harántvonal-szedés kész a beprézésre.

Mielőtt már most tovább dolgoznánk, ismerkedjünk meg a szárítópréssel, a melyen a szedést takaró fedélnek kézi erő befolyása alatt semmi körülmény közt hajolnia nem szabad. Előrebocsátva, hogy a rendelkezésünkre álló szárítóprést ez újabb követelmény szempontjából még nem ismerjük, olyképen próbáljuk ki, hogy a fedél négy sarka alá egy-egy négy cicerós ürtöltőt helyezzünk, a fedelet pedig lehetőleg hirtelen lecsavarva, a fedél és a présalapzat közt maradandó úrron keresztülnézve, megfigyeljük. Így konstatálhatjuk, hogy enged-e a fedél közepe a rája gyakorolt csavarnyomás alatt? Ha enged, akkor tegyünk a présfedél középpontja alá egy darab ablakkittet, hasonlítsuk össze ezt egy pár percnyi beprézés után a négy cicerós ürtöltőkkel és konstatáljuk a présfedél hajlékonysága által keletkezett differenciát; ha ez egy negyed petites tágitónál több, akkor ez a prés ránk nézve használhatatlan.

De azért jó nekünk a közönséges szárítópréssé is és nem kell azért újabb, erősebb és talán drágább préssé beszerezni, hanem segítségünk a hiányon olyképen, hogy a présfedelel mozgató csavaron fölül, közvetlenül a kezelő kerék alatt, egy anyacsavart alkalmazunk, a mely az alsó, t. i. a présfedéllel közvetlen összeköttetésben álló anyacsavarral azonos, ezt a kezelőkerék alatt elhelyezett új anyacsavart pedig hozzuk összeköttetésbe egy-egy erős vasrúd által a présfedél négy sarkával.

A prés eme kis javítása vagy jobbitása által azt érzük el, hogy a présfedél a szedés beprézésékor nem fog hajolni, a mennyiben a préscsavar megfeszítése alkalmazásával kifejtett erő nemcsak a présfedél közepére, hanem ugyanolyan erővel annak négy sarkára is fog hatni.

Az itt mondottak természetesen csak olyan szárítópréssé vonatkoznak, a melyeknek nincsen eléggé erős fedelük.

Ha azonban olyan szárítópréssé rendelkezünk, a melynek fedele egy ember erősebb kezelése alatt egy negyedpetites tágitónál kevesebbet mutat hajlásban, akkor folytathatjuk a munkát.

De mielőtt már most a beprézésre kész formát a préssé toljuk, rakjunk kizárásokból annyit a szárítópréssé fedelének négy sarka alá, a mennyit a szedés a papir-mintázó vastagságával együtt kitesz (az arra fektetendő fél kartont ne számítsuk). — E kizárásoknak — vagy külön e célra készíthető testnek — körülbelül az a célja, mint például a kézisajtóknál elhelyezett betűmagasságú ólomdaraboknak, t. i. hogy a présfedél egyenletes nyomást gyakoroljon a szedésre. Ez esetben pedig az előbbin kívül még az is a célja, hogy a présfedélre, illetőleg a szedésre gyakorlandó nyomásnak bizonyos határt szabjon, a mely határt nem a mintázó-papir esetleges engedékenysége, hanem a fedél négy sarka alá elhelyezett kizárás, vagy mondjuk védtöltő test, szab. A védtuskó vagy a helyette használt kizárás természetesen se magas, se alacsony ne legyen, hanem éppen olyan, hogy a prés, fedél a papirmintázóra még egy bizonyos korlátolt nyomást gyakoroljon. Én például egy húsz ciceró

*Lovag Falk Zsigmond munkásságának
ötven éves fordulójára.*

A hazát, és ottmondát, ki-ki a maga módja, érzeléssel szereti s szolgálja.

Kossuth Lajos szíve teljes érzetével s ragyogó szelleme átkelő ihlettségével szerette és szolgálta hazáját. — Ezen irás és ihlettség mondatta vele szabadság-harcunk nehéz napjaiban, midőn a magyar hazáért lelkesítő szólt, hogy

» . . . szentelt föld ez itt. Borúj le fölötté s úgy imádd! . . . Més hazát fenntarthat fiainak nagy száma, testvéreinek rokonszenve, szövetégek hatalma, de a te hazádat oltáti a te szerelmed tartsa fenn. Ez legyen hát nagy, rebbalellen, . . . hártalan! »

A mai nemzedék Kossuth Lajosnak ezen s hasonló, imádk mondható, ihlettség-sugalla becsüdelből köpölje hőszerelmét s innen meríti a magyar társadalmi élet, hazája iránti lelkesedését.

Falk Zsigmond is innen köpölje hőszerelmét, innen minden iránt a mi magyar, lelkesültséget!

Vagy van-e a magyar társadalom életben maradását, hol Falk Zsigmond ott nincsen?

*Is nem hőszerelme és lelkesültsége az Falk Zsigmondban, mely felzárkodon át a nyomdászati terepünkön át, **50** év, hogy nemzetünk szellem-szikkra át magyar belsőket megörökítene tudja **50** év Magyarországnak fejlődő nyomdászata legyen?*

Falk Zsigmond megörökítette honunk iránti szereteti hazáját a maga módja, s szolgálja tehetsége szerint. Dolgozik és fejlődik.

Dolgozik ötven év óta a magyar nyomdászati iparjért, dolgozik a magyar szellem, szakismeret és tudomány fejlődéséért: az élme megtestesítéséért.

Ha összehasonlítjuk azt a jelennel, lehet-e az elismeréssel nem adoznunk; lehetetlen nem konstataálnunk azt, hogy ennyi és ennyi eredmény nem egy ember, de egy hazája iránt átfelkesült férfi és követségének a munkája, ki lelkesen dolgozik, hogy más lelkesítsen.

Is a néma hőszerelés, mely a magyar társadalom minden rétegéből ezen alkalommal Falk Zsigmond munkás kezét érinti, legyen jutalma ötven esztendői munkálkodásának.

Farkas Gyula

A Lovag Falk Zsigmond emlékére készült a 1913. évi Magyarországi Nyomdászati Kiállításán a Magyar Nyomdászati Társaság által készített emléktábla.

MÜLLER GYÖRGY

KÖNYVKÖTÉSZE

BUDAPEST

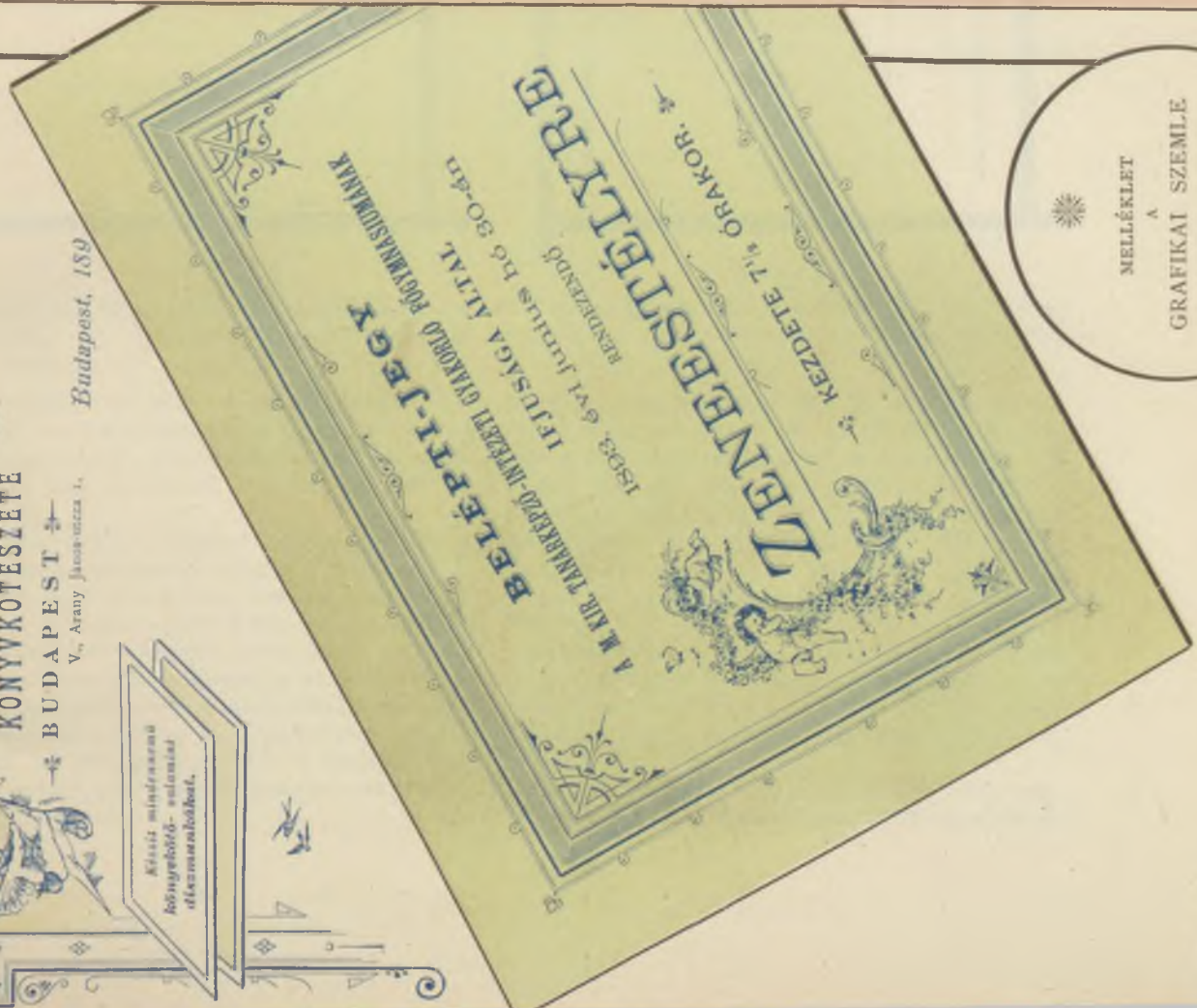
V. Arany János-utca 1.

Budapest, 189

Készít mindennemű
könyv- és
drukkeri munkát.

BELÉPT-JEGY
A KIR. TÁRSASÁG INTÉZETI GYAKORLATI
LEJÁRÁSA ALTAL
RENDEZENDŐ
1893. évi július hó 30-án

ZENEBSZÉLTÁRBA
KEZDETE 7 1/2 ÓRÁKOR.

MELLÉKLET
A
GRAFIKAI SZEMLE
5. SZÁMÁHOZ.

A HUNNIA

CSÓNÁKÁZÓ-
EGYESÜLET

JELENTÉSE

AZ 1892—93.
EGYLETI ÉVRŐL.

ELŐTERJESZTETT AZ 1893. ÉVI ÁPRIL HÓ 22-IKÉN
TARTOTT ÉVI RENDES KÖZGYŰLÉSÉN

BUDAPEST

HORNVÁNSSEKY V. KÖNYVNYOMDÁJA
1893.

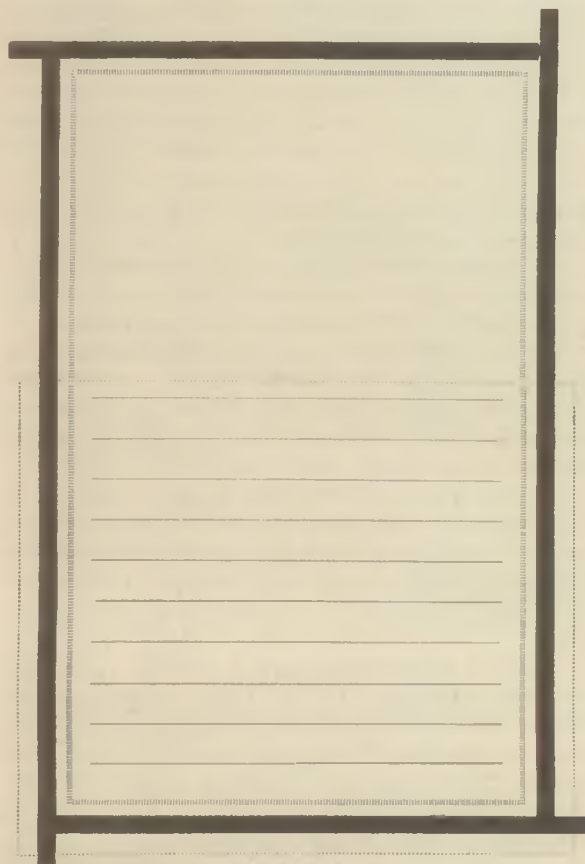
hosszú négycicerós űrtöltőre $9\frac{1}{8}$ ritkitőt tettem, használtam tehát összesen $5\frac{1}{2}$ ciceró és $\frac{1}{8}$ ritkitőt, a mi a helyes mértéknek éppen megfelelt.

Igen tanácsos e védtöltőknek használandó kizárást a szedéshez minél közelebb, de természetesen a papírmintázó terjedelmén túl elhelyezni. Ha pedig a szedés nagyságra nézve olyan terjedelmű, hogy éppen a présbe fér, akkor a védtöltőknek szánt kizárást, a négycicerós űrtöltőn fölül $9\frac{1}{8}$ ritkitőt, a zárókeret és a szedés közt elhelyezett kizárásra helyezzük, ügyelve, hogy

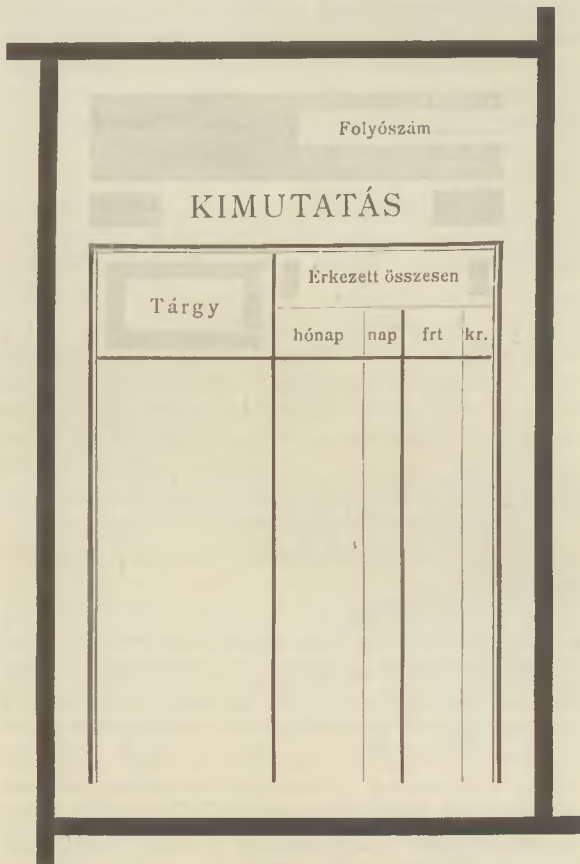
A szedést 4—5 perczzel a bepréselés után kiveszszük a présből, a papírmintázót a szedésről levéve, arról a védtöltő külső határvonalán túl eső fölösleges margót ollóval vagy kartonkéssel levágjuk.

Azzal, hogy a harántvonal-szedés a táblázat-szedéssel egyenlő terjedelműre szedetett, a szedést bekerítő védtöltők is, fél cicerónyi különbséget mellett, egyenlő terjedelműek lettek. Ez által nyertük az egymásra illesztésre való registert.

A táblázat-szedést bekerítő védtöltőket azért vettük

1-ső forma.

2-ik forma.

Magyarázat. Leírás szerint így zárandó ki a két szedés. Továbbá léniük a védtöltőket, a carton lap nagyságát, a papírmintára teendő első fedlap nagyságát, a papírmintán eszközözendő mély-üreggek kitöltését ábrázolják.

azok az űrtöltők, a melyekre a $9\frac{1}{8}$ ritkitőt elhelyezzük, még simák és jó állapotban legyenek és hogy azok a szedés zárása után is a prés alapzatát teljesen érintsék. Más szóval, hogy az űrtöltők a szedés zárásakor ne emelkedjenek.

Ezen előkészületek elvégzése után betolhatjuk a már a czélnak előkészített szedést a présfedél alá, *de a nélkül, hogy arra posztót tennénk.* Azután csavarjuk le a présfedelelet olyan erősen, hogy a védtöltőnek használt kizárás a helyéből kimozdítható ne legyen, a miről egy hosszúkás tárggyal, a melylyel odaférhetünk, meggyőződhetünk. A présfedélhez tartozó csavaron pedig ott, a hol az az anyacsavarban mozog, csináljunk egy jelet krétával, hogy a lepréselés mértékét az azután következő táblázat-szedésnél preczibben betarthassuk.

tágabba, mert a már öt perczig szárított mintázó-papírt, mint keményebb és ellenállóbb testet nem szabad kitenünk annak, hogy az a két szedés közt esetleg fölmerülő differenzia végett az áthelyezésnél egy, védtöltő által még be nem préselt részszel a védtöltőre essék. Ez t. szaktársaim előtt túlságos elővigyázatnak tetszhetik, de én mégis, még pedig tapasztalatból mondhatom, hogy ez az elővigyázat szükséges.

A harántvonalal ellátott mintázó-papírt tegyük már most a táblázat-szedésre és igazítsuk registerre az azt bekerítő védtöltők után, úgy, hogy utóbbiból a mintázó-papíron alul köröskörül negyedciceró látható maradjon.

Ha a minta-papírt a táblázat-szedésen elhelyeztük, verjük le kefével a táblázat fejére, lehetőleg úgy, hogy

a táblázat-fejtől menő függőleges léniákat ne érintsük, más szóval, hogy a mintázó-papír azon része, a mely már harántvonal-benyomással bir, érintetlenül maradjon. A táblázat-fejben mutatkozó nagyobb üregeket vastag papirszeletekkel kitöltve, ellátjuk a még hiányzó fedlappal; azután ráteszszük a mintázó-papírra a már a harántvonal-szedésnél is használt kartonlapot és egy éppen ilyen nagyságú selyempapírt, vagy egy más ugyanolyan nagyságú kartonlapot, a mely az előbbinél egy selyempapírral vastagabb. E selyempapír-többször azért használandó, hogy a táblázat és annak függőlegesen menő léniái a harántvonalakhoz képest valamivel erőteljesebben érvényesüljenek. A védőtöltőnek használandó kizárásra és a présfedél fölötti anyacsavarony jelzett krétavonásra ügyelve, a táblázat-szedést *öt percnyi préselés után kiveszszük.*

Ezek után nyertünk egy anya-papírmintát, a mely — szabad szemmel vizsgálva — meg nem ítéhető, hogy jó-e, vagy nem? csak leöntés után látjuk a stereotip-lemezen, hogy a harántvonalak többnyire szakadozottak és egyes helyeken a tükörsímaságú, egyenletes magasságnak nem felelnek meg.

És minthogy a mi célunk csak az lehet, hogy egy minden tekintetben megfelelő anya-papírmintát nyerjünk, legjobban ha azt minden vizsgálódás nélkül *újra óvatosan* a harántvonal-szedésre illesztjük és *éppen úgy* eljárva, mint az első préselés alkalmával, *két percig* préseljük. Aztán tegyük hasonló óvatossággal — a selyempapírral vastagabb kartont használva — még egyszer a táblázat-szedésre és préseljük szintén két percig.

Ezt az anya-papírmintát aztán már nem szükséges megvizsgálnunk. Tegyük le valami sima helyre, például a meleg présalapzatra vagy — ha olyannal rendelkezünk — légszárítóba és ha jól kiszáradt, kifeljük ki pastaporrall és öntsünk belőle stereotip-lemezt. — Az első dobjuk el. A második és az azután leöntendő lemez, ha az anyag jó és hőfokilag helyes, mindenestre és minden körülmény közt jó lesz. Jó olyan nyomtatványnak, a melyet úgy is stereotip-lemezről nyomtunk volna.

Ezek után az eredményteljes eljárás a következőkben foglalható össze:

1. a rendesnél valamivel vastagabb mintázó-papír használandó;
2. a mintázó-papír beütése a harántvonal-szedésnél kezdendő;
3. a táblázat-szedéshez tartozó függőleges léniák csak bepréselendők;
4. a harántvonal-szedésen beütött mintázó-papír, illettleg már félig-meddig anya-mintázó-papír pastaporrall *nem* hintendő be;
5. a posztó használata egészen elmarad, ellenben egy a szedést fedő kartonlap okvetlenül használandó;
6. crős vagy erősített présfedéllel rendelkezünk;
7. a présfedél préserejének szabjunk bizonyos határt védőtöltők által; és
8. a mintázó-papír a harántvonal-szedésre, úgy mint a táblázat-szedésre kétszer teendő.

Ezek után külön tartom megjegyzendőnek, hogy a

harántvonal-léniák közt — minthogy első sorban ezen veretik le a minta-papír kefével — szöveges szedés is lehet.

De ne hogy azt higgye valamelyik szaktársam, hogy e stereotípiálási eljárás olyan hosszadalmas, mint a hogy az a jelen leírásból talán tetszhetik, kijelentem, hogy egy anya-papírminta ily úton való előállítása csak 18—20 percig tart, tehát aránylag kevesebb időt rabol, mint a rendes stereotípiálásnál követendő eljárás mellett.

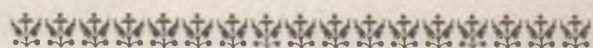
Táblázatok rendes stereotípiálásánál ugyanis szokásos — nem tagadom, hogy talán előnyös is — az anya-papírmintát a szedésen szárítóprésben szárítani. Tényleges idővesztésnek pedig részemről csak azt vehetem, ha az eljárás a szárítóprés hosszadalmas lefoglalásával jár, mert akkor a tömöntő ott, a hol csak egy, esetleg két szárítóprés van, addig, a míg a szedés az anya-papírmintázóval együtt a présben van, nem tehet ugyszólván semmit.

Az általam leirt eljárás mellett készítendő anya-papírminta pedig csak *18—20 perc alatt készül*, 20 percenél tovább a prés nem is okkupálható.

Én csak egy ténnyt tartok konstatálhatónak, azt, hogy a tömöntő ezen újabb eljárás mellett fáradtságosabb munkára talál. Sok munka és rendszeres beosztás mellett 20 percenként két szedést kétszer préselni és az összes, azzal kapcsolatos munkát végezni, két embernek nem tréfa dolog; azonkívül elkerülhetetlenül szükséges, hogy — a régebbi eljáráshoz képest — minden tekintetben nagyobb figyelemmel és bizonyos fokú — hogy úgy mondjam — érzékkel dolgozzék, különösen a szedésre illesztések ismétlésénél.

Abban a reményben, hogy e füzetek egyik legközelebbi számában már egy, a jelen leírásom alapján végzett sikeres stereotípiálásról értesülök, őszinte köszönetet mondok még Hirsch Lipót igazgató urnak azon szives előzékenységeért, a melylyel a tömöntődét rendelkezésemre bocsátotta és szakbeli tanácsaiért, a melyekkel a sikert részben biztosította.

Kohl Ferencz.

Hazánk könyvnyomtatói

Hunyadi Mátyás idejétől 1848 — 49-ig.

Irta: Firtlinger Károly.

9.

Kaposvárt

1833-ban volt nyomdája **Perger Sándornak**, Perger Ferencz fiának, melyet később Szegzárdra tett át.

Kismartonban

1801. és 1802-ben **Stotz Lipót János** nyomdászkodott; valamivel később, 1806 tájott

Kismarton-Váralján

is megfordult egy nyomdász, és pedig **Hübschlin B. János** Bécsújhelyről, valószínűleg Eszterházy meghívására.

Köszegen

1651-ben működött könyvnyomda, melynek akkori tulajdonosa **Vechetius András** volt, ki az 1652-ik évre szolgáló,

s műhelyében nyomtatott naptárt elismerése jeléül a városi tanácsnak ajánlotta, a miért ez neki 12 frt jutalomdíjat adományozott. E könyvsajtó meddig? minő sikerrel működött? és minő okoknál fogva szünetelt? nem tudjuk; sokáig azonban aligha dolgozott, miután a tanácsülési fentebbi határozaton kívül egykori létezésének minden nyoma elenyészett. — Igy írja Chernel Kálmán »Köszeg sz. kir. város jelene és multja« című munkájában. Azt hisszük, nem tévedünk, ha fentérintett Vechetius András az 1650-ben *Somorján* működött *Wechelius András*-sal azonosnak állítjuk, ki azután Köszegen is szerencsét próbált.*

1836-ban **Reichard Károly** szász-honi polgár nyitott könyvkereskedést s ezzel összekötve nyomdát, mely különösen a Gusztáv Adolf protestáns egyet biblia-kiadványainak nyomtatásával lévén megbizva, éveken át élénk munkásságot fejtett ki. 1845-ben fiai vették át az üzletet, kik közül **Reichard Adolf** az ötvenes években a könyvkereskedést beszüntette és a nyomdát Sopronba helyezte át.

Magyar-Óvárt,

hol — mint tudjuk — a magyar nyomdászat egyik úttörője, Huszár Gál már 1558-ban művelte Gutenberg művészetét, újra föléleszté azt 1836-ban **Czéh Sándor**, kortársainál jó hírben állott szakérő, ki hasznos és munkás földi pályafutását élete 70-ik évében 1883. szeptember 1-én fejezte be. Örököse lett fia, **Czéh Lajos**, a vidék egyik legképzettebb nyomdása. — Egy másik fia, ifj. **Czéh Sándor**, ki Győrben állította föl az első modern berendezésű nyomdát, a hazai nyomdászat nagy kárára, 1880. április 14-én hunyt el 41 éves életkorában.

Esztergomban

Rudnay Sándor érsek pártfogása mellett **Beimel József** állít nyomdát 1822-ben. Beimel 1830-ban Pesten is alapított nyomdát és ezen időtől fogva elhanyagolta esztergomi üzletét, melyben mint művezető és később bérlő **Horák Egyed** működött. Végre 1856-ban a nyomda egészen Horák tulajdonába ment át.

Keszthelyen

1818—20-ig **Perger Ferencz** szombathelyi nyomdatulajdonos birt főközllettel.

Pápán,

hol — mint a kellő időrendben említve lón — már az előbbi századokban is voltak időlegesen nyomdák működésben, 1830-ban állította föl **Szilády Károly** az ev. ref. főtanoda nyomdáját és azt 1840-ig vezette. Ekkor **Szilády Kecskemétné** saját nyomdát nyitott.

Utóda a művezetői minőségben **Magda Lajos** volt, ki az ötvenes évek közepéig állott a pápai nyomda élén.

Szegárdon

Perger Sándor nyitott nyomdát 1844 táján; itt 1856-ig működött, ekkor bérlője lón a pécsi lyceumi nyomdának. A szegárdi nyomda pedig **Ujfalussy Lajos** birtokába ment át.

Zala-Egerszegben

1842 tájott állítottat föl nyomda a megye által, melynek később **Tahy Gyula** lesz tulajdonosa.

* További kutatásaim közben a »Magyar Könyv-Szemle« 1885-ik évfolyamában érdekes adatra találtam, mely szerint Ráth György könyvtárában létezik *Wechelius András*tól még egy második köszegi nyomdatermék is, következő czimmel: »Urunk Christus Szueltetése után az MD.C.LIX. Esztendoere való Calendarium, melyet nagy szorgalommal össze szerzet Froelich David, Kesmarki Mathematicus Doctor. Köszegen, Nyomatattott Wechelius András által.« Ezen 1659-iki naptár tehát világosan bizonyítja, hogy *Wechelius András* majdnem egy évtizedig tartózkodott Köszegen; de ezen időn túl azután csakugyan nem tudjuk, mi lett a köszegi nyomda további sorsa.

Szeged

városában, a magyar Alföld legelőkelőbb helyén, a nyomdászat aránylag későn, csak 1801-ben honosult meg. Vannak ugyan könyvtudósaink, kiknek állítása szerint **Molius Péter** 1567-ben megjelent »Uj Testamentom«-a, mely munkából azonban egyetlen egy példány sem maradt reánk, Szegeden lett volna előállítva. Újabb könyvészeink kétségbe vonják a szegedi nyomda létezését, mert szerintük a törökök által elfoglalt területen nyomda nem működött. Dr. Ballagi Aladár azon véleményben van, hogy itt egyszerű »sajtóhibával« van dolgunk, olyformán, hogy *Szeged* helyett *Czeglédet* kell olvasnunk, minthogy a debreczeni nyomda a *Czegléd-utczá*-ban volt felállítva, s mivel a *Czegléd-utca* már azon időben is Debreczennek külön városüzletét képezte; ennek megokolására több ehhez hasonló esetet hoz föl ismert szakértőnk munkájában.

Mig ezen vitás kérdés el nincs döntve, **Grünn Orbán*** tekinthető Szeged első nyomdászájának, ki 1801-ben alapította műhelyét, a mely csakhamar jó hírnevet szerzett

* **Grünn Orbán**, 1802. október 22-éről Ferencz királytól adományozott kiváltságlevele szerint, Bécsből származott, hol a *Schmid*-nyomda művezetője volt. A szabadalomlevél egy nagyalakú hártyalapból áll, melyhez a királyi pecsét fatokban van nemzeti színű zsinórral kapcsolva.

Grünn János szabadalomlevele *könyomda* állíthatására, melyet 1845. márczius 19-én nyert **Ferdinánd királytól**, magyar nyelven van fogalmazva, s kiállítására nézve sokkal díszesebb az előbbinél. Szép réznyomatokkal körített hat, csinosan kalligrafizott oldalra terjed; borítékja bordeau-vörös bársonyba van vonva, összefűzésre egy fehér és egy zöld színű selyemszalag szolgál, egy nagy súlyú szép művű sárgaréz tokban pedig a pecsét van elhelyezve, aranyos-selyemszínórral hozzákötve az okmányhoz, melynek szövege következő:

Mi **Első Ferdinánd Isten kedvező kegyelméből Ausztriai Császár, Magyar és Csehország e néven Ötödik, Horvát, Tót, Halics és Ladomér országok Apostoli Királya, Erdély nagyfjedelme stb. stb.** emlékeztetül adjuk ezennel jelentvén mindennek, kit illet,

Hogy Mi mind **Grün János** hívünknek avégett *Felségünk*khöz intézett alázatos esedezésére, mind pedig azért is, mert hiv alattvalóink hasznát és javát atyailag s kegyelmesen előmozdítani kívánjuk, királyi legfelsőbb hatalmunkból egyszersmind különös kegyelmünkkel megengedendők tartottuk: miszerint azon **Grün János** mint jó erkölcséről s ügyességéről ajánlott egyén hiv alattvalóink hasznára s közhasználatára, szabad kir. Szeged városunkban könyomdát állíthasson, és a határozott nemű könyomdai művekre kiadott, — más különösebb kiváltságok sérelme nélkül bármilyen műveket készíthessen s eladhasson, — de azon világos feltétel, és pedig jelen kegyelmünk s királyi kegyelmengedélyünk elvesztése alatt: hogy mind azt, mit könyomda által nyilvánítani s közrebocsátani szándékozik, eleve az ország igazgató kormányzója vagyis magyar királyi helytartótanácsunk által rendelt vizsgálat alá terjeszteni, azon vizsgálat, tehát a felsőbb hatóság hivatalos jóváhagyása nélkül semmit ki nem nyomtatni s ki nem adni, a nyomdájában készült valamennyi könyomatokból minden félév lefolytával öt-öt példányt, melyekből egy, az országos karok és rendek alázatos felírására ezernyolcszáz-harminczhatodik évi szentgyörgy hó huszonhatodikán 5440. szám alatt kelt királyi elhatározatunk értelmében, a magyar tudós társaságot illeti, említett magyar királyi helytartótanácsunknak benyújtani, és bár azon egyének tetteiért, kikkel működni fog, különben is minden esetre felelős, ezek neveit és rendeltetését is, és pedig még alkalmaztatásuk előtt, miként azt, ha embereit könyomdai munkával műhelyen kívül foglalkozni gyanítaná, — valamint azoknak elbocsáttatását vagy önkénti elmenetelét is, indokálva s körülmenyeivel együtt, az illető városi tanácsnak bejelenteni és tudtára juttatni, tartozzék, köteleztessék. Miért is nektek hveink, bármi rendű, rangú, állapotú, hivatalú s méltóságú alattvalóink, kiknek e levelünk bármikép tudomástokra jut, különösen pedig szabad királyi Szeged városunk birájának, polgármesterének, esküdt polgárainak, s egész közönségének, ezennel szigorúan meghagyván parancsoljuk, miszerint a fennevezett **Grün János** könyomtatói mesterségének, az itt leirt módon engedett üzésében, se nyilván, se alatomosan háborgatni, akadályozni s korlátolni ne merészeljétek, hanem őt, a neki ezen levelünk által csupán és egyedül saját személyére s ki-rekesztőleg csak nevezett szabad királyi Szeged városunkban leendő gyakorlatra engedett királyi kegyelmünk és kegyelmességünk szabad, biztos, sértetlen és háborítatlan élvezetében hagyni, s az illetők által hagyatni okvetlen tartozzatok, köteleztessetek, másképp ne tegyetek; jelen levelünket pedig, melyet apost. m. kir. titkos pecsétünkkel függőleg megerősítettünk, az előmutatónak elolvasás után mindenkor visszaadjátok. Kelt stb. stb. **Ferdinánd rex.**

magának a messze Alföldön. Később kisebbszerű betűöntődével bővített az üzlet. Halála után, 1828-ban, özvegye *Grünn Borbála* vezeti tovább egy-két évig az üzletet, mire a nyomda *Grünn Orbán örökösei* céget vesz föl.

Végre az alapítónak fia, *Grünn János* lett a nyomda tulajdonosa. A szabadságharc idejében a szegedi nyomda is derekasan igyekezett a fokozott követelményeknek eleget tenni.

1852. január 1-én *Burger Zsigmond*, ki eddig mint ügyvezető működött itten, a nyomdát bérbé vette; 1855-ben pedig egészen Burger tulajdonába ment át az üzlet. Az új főnök erélyes vezetése alatt a nyomda hamar föllendült és a hatvanas években a Tisza-vidék legelső nyomdája lón, tekintélyben és munkaképességben egyaránt. Burger Zsigmondot 1874. május hó 29-én ragadta ki övei és nyomdászemélyzetének szerető köréből a halál, tevékeny életének 57-ik évében.*

Aradon

az első nyomda 1819 tájott állított föl *Michék Antal* által; üzletét 1826-ban *Klapka Károly József* temesvári nyomdatulajdonos vette át; ettől vizont 1830-ban *Beichel József* kezébe került, ki azt 1847-ig bírta; ezen évben *Schwester Ferencz* lett a tulajdonosa, kitől 1858-ban, a nyomdáját Gyuláról Aradra áttett

Réthy Lipót veszi meg és egyesíti saját nyomdájával. Jelenleg ezen üzlet *Réthy Lipót és fia* cég alatt virul és tekintélyben is Arad városának első nyomda-intézetét képezi.

A második aradi nyomdát *Schmidt József* alapította 1836-ban. Ennek elhalálózása után az üzletet özvegye, *Schmidt Anna*, folytatta, mig nem 1853-ban *Goldscheider Henrik* lett a nyomda tulajdonosa.

Kecskeméten

mint első nyomdász *Szilády Károly* kezdett 1840. július 1-én működni, tíz évig tartó vesződség után végre 1841-ben megkapván szabadság-levelét. *Szilády*** előkelő kecskeméti család ivadéka, nagyot halló testi fogyatkozása miatt, tanulmányai abbanhagyására kénytelenítve, Bécsben Haykul Antalnál tanulta a nyomdászatot; 1830-ban berendezte a pápai ref. főtanodai nyomdát és azt igazgatta 1840-ig. Kitűnő szakférfi volt, ki művészetünk haladását minden kínálkozó alkalommal buzgón felkarolta. Erre nézve fényes bizonyítékul szolgálhat a m. tud. akadémia következő nyilatkozata:

Magyar tudós társaság. Azoknak, akik ezt olvassák, üdvözlét! *Szilády Károly* cs. kir. kiváltságos könyvnyomató Kecskeméten, Pestre óhajtván műhelyét áttehetni, s e szándéka elősegítése végett a Magyar Acemiatól magának bizonyítványt kérvén adatni az iránt: hogy a budapesti nyomtató műhelyek szaporítása a literatúrára nézve hasznos, sőt kívánatos: az Academia, folyó 1844 évi febr. 5 tartott ülésében e tárgyat figyelmére méltatta s róla a következő nyilatkozást adja: Pest városa 65 év óta folyvást három, Buda két nyomtató műhelyre van szorulva. E szám elégséges volt az irodalom oly szakában, melyben egy egy könyv megjelenése irodalmi ünnep volt, s a két városban egy újság jelent meg; de most ez másképp lévén, mert mintegy húsz hírlapon és folyóiraton kívül számos nagyobb kisebb munka farsasztja Budapest sajtóit, annyira, hogy mint közönségesen tudva van, nem kevés könyvtár és író kénytelen Kecskemétre, Pápára, Kőszegre, Pozsonyba, Bécsbe stb. folyamodni, nehogy nyomtatandóik a kiadók pénzbeli s a szerzők és közönség szellemi kárával, igen sokára, vagy éppen bizonytalan időre elhaladjanak. Hogy pedig a távol helyen —, sőt a Pesten lakókra télen még a Budán nyomtatás is nem csak kényelmetlen, költségesebb és késedelmesebb, hanem — a mennyiben — a kijavításra nehezebb a felügyelés — a czélnak eléggé meg nem felelő is, könnyen átlátható. Ez okból az Academia oda nyilatkozik, hogy a budapesti sajtók megszaporodása nem csak hasznos a literatúra fő tényezőire, az írókra és kiadókra, sőt magára a literatúrára s a tudományos mozgalom gyorsabbítására: hanem egy naponként kínosan érzett, valóságos szükség; s különösen *Szilády Károly* jól elrendelt kecskeméti műhelyének áttétele, azok után, miket nyomtatványai közül láttunk, felette óhajtható. Mellyről, az igazság úgy hozván magával, az ülési elnök és titkokok aláírásá-

* Burger Zs. életrajzát a M. Ny. Évkönyve 1892. folyamában találja a t. olvasó érdekesen leírva.

** Életeleírása az egri Gutenberg 1886-ki évfolyamában található.

val s az Intézet pecsétjével ellátott bizonyítványlevelé kiadása elhatározatott. Pesten, a fentirt évben, hónapban és napon. — (P. H.) Id. Schedius Lajos kir. Tanácsos, több nem. V.-gyék táblabíró. és tud. társ. tagja, mint ülési elnök, Dr. Schedel Ferencz titkokok. (P. H.)

Azonban az engedélyt nyomdájának Pestre való áthelyezésére *Szilády* nem kapta meg. Kecskeméten maradt.

A nyomda jelenlegi tulajdonosa fia, *Szilády László*.

Sárospatakon

1807-ben keltetett újra életre a nyomdászat *Nemes Szentcs. kir. főstrázsamester* által. A nyomda működésének kezdetekor *Schubert János Liebegott* és *Fleischer Frigyes Ágost* nyomdász-segédék (ugy látszik, ezen két német atyafiából állott az egész személyzet) egy ünnepi verset adtak át főnöküknek, melynek czíme következőkép hangzott: »Sr. Hochwohlgeboren dem Herrn Obristwachtmeister Joseph v. Sendesch, überreicht bey Eröffnung desser in Patak errichteten Officin den 31. July 1807. Patak, in der v. Sendischen Buchdruckerey.« Szentcs azonban már 1811-ben felhagyott a nyomdászkodással, valószínűleg visszatért első kedveséhez, a kardhoz.

Utóda, *Nádaskay András*, vezetése alatt nagy lendületnek indult a nyomda és nagyszámú könyvet állított elő, mely közhasznú tevékenység élénken emlékeztet Sárospatak első izbeni fényes nyomdászati epochájára. *Nádaskay* 1853-ig állott a nyomda élén.

1853-ban *ev. ref. főtanodai nyomda* czím alatt kezelése bérbé adatott. Első bérlője volt *Forster Rezső*, utána következett *Jäger Bertalan*, 1862 óta pedig a jelenlegi bérlő, *Steinfeld Béla* vezeti a nyomdát.

VEGYESEK.

Mellékleink. Ama sok előkelőség között, kik egyszerű felhívásunkra oly készséggel siettek szellemi ötleteikkel *Falk Zsigmond* jubileumának emeléséhez, *Zachár Gyula*, széles körökben előnyösen ismert tanár ur egy külön általa kombinált lapon szólaltatja meg tollát. Az aranyban nyomott pók, az általa szőtt pókhálóval igen élénken jelképezi a jubiláns soha nem nyugvó tevékenységét, míg a körzet maga az ünnepi színezetet nyújtja. A lap maga a *Pesti könyvnyomda-részvény-társaság* műhelyében készült s bizonyára élénk emléke marad az örömnapnak. — Második mellékletünk három különböző kereskedelmi nyomtatványt tüntet elő, melyeket a *Hornyánszky*-féle előkelő híru könyvnyomda volt szives rendelkezésünkre bocsátani. Mindhárom példa utánzásra méltó és ugy a szedés, mint a nyomás kitűnő bizonyítéka a technikai személyzet jeles képzettségének.

Falk Zsigmond lovag nyomdász-jubileuma lapunk megjelenési napján ünnepeltetik s így annak lefolyásáról csak jövő számunkban referálhatunk. Annyit azonban már most is mondhatunk, hogy daczára annak, miszerint az ünnepelt szerénysége tiltakozott minden nyilvános ünnepeltetés ellen, mégis igen fényes ünneppé nőtte ki magát a jubileum. Körülbelül harmincz egyesület és testület jelentkezett, köztük a legelőbbkelő körök is, kik mindannyian nagy küldöttségekkel üdvözlék az ünnepelt érdemes férfit. Az igazgatása alatti személyzet remek műű albumot fog átnyújtani, mely a jubiláns életrajzát, a saját és családja arcképeivel, továbbá a Pesti könyvnyomda részvénytársaság egész szervezetét, beosztását és személyzetét nevenként tartalmazza. Az album nagy foliáns, öt centiméter vastag kötet, vastag karton-lapokra nyomtatva mital betűkkel. Az ajánlási lap 10 színben nyomtatva, gyönyörű tipografiai mű, mely az egész belső kiállítással méltó tartalma a könyvkötészet remekét képező külső táblának. Ezen kívül

számtalan díszes kiállítású album és üdvözlő felirat lesz a küldöttségek által átnyújtva az ünnepeltnek. Megemlítjük még, hogy a fővárosi nyomdászokörök csaknem teljes számban küldöttek által lesznek képviselve. Az anyagylet alelnöke Zaka Lajos pedig levélben okadatolta a rendezőbizottság előtt, hogy a volt érdemes elnököt küldöttségileg nem üdvözölhetik, miután a jelenlegi ideiglenes állapotban választmány, tisztikar nem lévén, nincs, a ki a küldöttség kiküldése iránt intézkedjen.

Hogy szélesebb körökben is méltánylásra talál szorgalmas kutatása derék munkatársunknak: Firtinger Károlynak, azt a többi közt tanusítja a »Századok« című történelmi szakfolyóirat következő kis közleménye: »A Grafikai Szemlének, mely a könyvnyomdászok szakkörének hivatalos közlönye, mult évi 9—12. számában Firtinger Károly cikksorozatát kezdett meg »Hazánk könyvnyomtatói Illyyadi Mátyás idejétől 1848—49-ig« cím alatt. Hess András működésével kezdvén meg tárgyát, azután az 1536-ban Nádasdy Tamás alapította, de már 1541-ben megszűnt ujszigeti nyomdát, az 1558-ban alapított magyaróvári, az 1561-iki debreczeni, az 1573-iki komjáti stb. nyomdákat ismerteti, melyeket, az ujszigeti kivéve, Huszár Gál alapított. Így tovább rendre veszi a nyomdákat, az első nyomdászok élettörténetét, a nyomda működését, a nyomdászok névsorát stb. adván s a nyomdatermeknek facsimilét közölvén. Áposan és ügyesen megírt tanulmány, melyből a 400 éves magyar nyomdászat fejlődését, terjedését meg lehet látni. Most még a XVII. századi nyomdákban van. Különben a tanulmány megérdemli majd a bővebb ismertetést, ha teljesen megjelent.«

Czégválozás. A 25 év óta fennálló, eredetileg Rudnyánszky és Aranyossy czég alatt alapított, 1870-ben pedig *dezseri Rudnyánszky Antónia* úrhölgy tulajdonába átment tekintélyes fővárosi nyomda, május hó 1-je óta az üzlet érdemes ügyvezetője, *Nagy Sándor* ur kezébe került vétel útján és ezután az új tulajdonos czége alatt működend. A személyzet ez alkalomból ugy a távozó, mint az új főnöknl testületileg tisztelgett s mindkettőjüknek díszes kivitellő albumot nyújtott át. Az ünnepelték 100—100 frttal viszonozták az őket ért megtiszteltetést.

Herz János, volt es. és kir. udvari könyvnyomdász, e hó 7-én hunyt el Budapesten ölete 72-ik évében. Habár Herz már évekkel ezelőtt teljesen visszavonultan élt, emléke még mindig élénk és kellemes emlékezetében van a fővárosi szaktársaknak; a régi nyomdászoknak prototípusa volt ő; »élni és élni hagyni« volt a jelszava, a melyet üzletében is érvényesített. Az ötvenes években, a csüggedés és a nehéz küzdelmek korszakában, a nemzeti irodalom buzgó gyámolítója volt, a mi szintén szép omlóket biztosít nevének.

A budapesti gépmesterek és nyomók köre mult hó 9-én tartotta rendes évi közgyűlését, a mely alkalommal a kör tisztikara a következőkből alakult meg. Elnök lett: *Stern Ferencz*, alelnök *Mazik János*, pénztáros *Wachtler Károly*, ellenőr *Spitzkopf Ferencz*. A kör mult évben is segítette ugy munkanélküli tagjait, mint a rokkant tagokat. A körnek 97 tagja van.

A Pallas irodalmi és nyomdai részvény-társaság a mult napokban tartotta közgyűlését. Az igazgatóság jelentése szerint a társaság idegen számlára 239.574 frt 31 kr., a saját számlára 67.091 frt 81 kr., összesen 306.666 frt 19 kr. értékű munkát állított ki, melyek után 59.593 frt 11 kr. hasznót ért el. A nyereség a kamattal és házbérvédelemmel együtt 77.788 frt 5 krt tesz ki, mely összegből a levonások után 34.255 frt 3 krnyi összeg marad fenn. Ebből a levonás után a közgyűlés rendelkezésére 27.117 frt 88 kr. áll, melyből 6 százalékos osztalékra 24.000 frt jut. A közgyűlés a jelentéseket tudomásul vette

s a felmentvényt megadta és az igazgatóságba *Gerő Lajos* vezérigazgatót egyhangúlag újból beválasztotta.

Érdekes statisztika. A »Fővárosi Lapok« a közeledő Jókai-jubileum alkalmából érdekes statisztikát ad a nagy író működéséről. E szerint Jókainak eddig megjelent 324 kötetében összesen 70,816.464 betű van. A hetvenmillió betű egymás mellé állítva 1438 kilométer hosszú vonalat tenne ki; ez akkora távolság, hogy a leggyorsabb vonat is csak két óra husz percz alatt tudná befutni. A hetvenmillió ólombetű súlya 3555 métermázsá volna, akkora tömeg, hogy három vasuti vaggont színiültig meg lehetne vele tölteni.

A Pusztafi és Perl-féle nyomdai szaküzlet helyiségei — mint a czég egy hozzánk küldött körlevelében olvassuk — május hó 1-től kezdve VI., gyár-uteza 42/a szám alatt vannak.

Öt nyelvű szótár. Robicsék Zsigmond budapesti könyvkereskedő kiadásában és Somogyi Ede szerkesztésében igen érdekes és valóban hízogot pótló vállalat indult meg. A vállalat címe: *Öt nyelvű szótár és felüeli a magyar, német, angol, franczia olasz nyelvet.* A műben igen fontos és gyakorlati újítást tapasztalunk, a mennyiben mind az öt nyelvnek szókinése egyetlen folytatólagos, megszakítottan ábécézrendben van feldolgozva, a mi lehetőségessé tette azt, hogy minden egyes szó valamennyi többi négy nyelvre le van fordítva. Hogy némi fogalmat nyujtsunk a szótár használhatóságáról, csak azt jegyezzük meg, hogy az aránylag szűk tér dacára összesen körülbelül 800.000 szót fog tartalmazni. Az egész mű 32 füzetben fog megjelenni és egy füzet ára 30 kr. Mindazok, a kik idegen nyelvekkel foglalkoznak, *de különösen szaktársainknak, a kik gyakran kénytelenek is az idegen világnyelvekkel dolgozni* — melegen ajánljuk e közhasznú mű megszerzését. Ezzel kapcsolatban megemlítjük, hogy a mű technikai kiállítását a Toldy-nyomda végzi és pedig kifogástalanul. A betűk tiszták, könnyen olvashatók, egészen épek, újak, a nyomás pedig, különösen ha tekintetbe vesszük, hogy a nagy példányszám miatt a nyomás stereotyp-lemezekről történik, igazán dicséretére válik a gépmesternek.

A fekete festéknek főnylőbbé tételét — a »Journal für Buchdr.« szerint — olykép érvük el, ha a gyorsajtó csupasz cilinderét a nyomtatvány terjedelméhez képest, vagy a tégelyomósajtó festékkorongját kevés indigo-porral hintjük be; ezáltal a festék violaszínű tüzes külsőt nyer. Ez eljárás azon előnyvel is jár, hogy a kész nyomtatvány rögtön megszárad, a mi sürgős munkáknál, a midőn azonnal a könyvkötőhöz küldendők, eléggé meg nem beesülhet. Jóllehet az indigo-por meglehetősen drága portéka, mégis ajánlhatjuk használatba vételét tetszetősebb külsőt köve-telő apróbb munkákhoz, mert a szükségeltető por csekély mennyisége alig kerül néhány krajczárba.

Goebel Tivadar, a kitünő tollú német szakíró, április hó 18-án ünnepelte nyomdászságának 50-ik évfordulóját. Goebel 1829. márczius 17-én született Szászország Gelenu nevű falujában; a már tíz éves korában atyját-anyját vesztett liú 1843-ban kezdte Kamenz városában nyomdász-pályáját és daczára a sok sanyarúságnak, melyen fiatal korában keresztülment, vasakarattal és ernyedetlen tanulási vágygyal felküzdé magát jelenlegi tekintélyes állására. Már nagy idő óta állandóan Stuttgartban tartózkodik és ottan széleskörű, általános elismerésben részesülő irodalmi tevékenységet fejt ki; főműve »Koenig und die Erfindung der Schnellpresse«, melyben nagy sikerrel teszi semmivé az angolok részéről a gyorsajtó feltalálása ügyében támasztott, kaján irigységen alapuló igényeket, bebizonyítva Koenig Frigyes ez iránti kizárólagos jogát. Sok egyéb kitüntetésen kívül Goebel a Ferencz József-rend lovagkeresztjének is tulajdonosa.

Scholz Ede, a Poppelbaum-féle cs. és kir. udvari betűöntőde sok éven át volt bécsi képviselője — mint értesülünk — elhagyta eddigi állását és június 1-vel átveszi a jó hírű berlini Berthold H.-féle rézleánygyár és Reinhold Gusztáv betűöntődjének képviselőtét.

Gröber Károly, ki, mielőtt 1875-ben Bécsbe ment, itt Budapesten foglalatokodott sok évig mint szedő, nemrégiben ünnepelte szedőpályájának 60-ik évfordulóját. — Gröber 1817. szeptember 6-án született Raguzában és mint tanonc 1833. április 22-én lépett be Fűskúti Landerer Lajos pesti üzletébe. A testileg még jókarban levő tisztas jubiléus fentérintett év óta folyton a bécsi jó hírű Frommenyomdában van alkalmazva s örömnapiján a személyzet részéről, valamint az üzletvezetőség által többnemű kitüntetésben részesítettet. A nyomdászmelegzet azonkívül elhatározta, hogy Gröbert élete fogytaig pénzbelileg fogja istápolni és pedig minden hó 22-én kifizetendő 5 forinttal.

Toursban nemrég szenderült jobblétre a francia nyomdászok nesztora, **Mame Alfréd** nyomdatulajdonos, munkás életének 88-ik évében. A Mame-üzlet specialitása katholicus iratok és képek előállítására, mely genreből mondhatni elsőrangú az egész föld kerékiségén. A múlt század végével alapított nyomda 1845-ben örökségképen szállott atyjától Mamera, ki azt az újkor kívánalmainak megfelelőleg fölfrissítve, idővel Franciaország egyik legelső műintézetét alkotta.

Betűszedő mint akadémikus jelölt. Érdekes hírt újságol egy párisi lap. Az elhunyt *Taine* akadémiai székére ugyanis legújabbán az ismert szocialista *Achille Le Roy* aspirál. A jelölt 40 év körüli férfi, hátravetett hatalmas sörénnyel, meglehetősen jó külsővel s a legtermékenyebb és legvakmerőbb írók egyike. Különben betűszedőből lett nemzetközi kiadó és alkalmi költő. Egy őt interviewoló újságíró előtt kijelentette, hogy bizik megválasztásában, mert ha a szocializmusnak van jövője, úgy az akadémia kapuinak előtte meg kell nyitnia.

Hamburgban a múlt évi kolera-járvány roppant nyomdászilag hatott a nyomdászati iparra is. A 110 hamburgi nyomda közül esakis *nyolcz* üzletben folyt a munka teljes erővel; némely nyomda egészen beszüntette üzemét. Megbetegedett a járványban összesen 70 nyomdai alkalmazott, ezek közül 15-en meghaltak; 24 egyén a kolerától való félelem miatt elhagyta Hamburgot.

Spanyolországban jelenleg 1136 hirlap lát napvilágot, ezek közt 481 politikai tartalmú. Madridban 217 lap jelenik meg, Barcelonában 130. A »Gaseta de Madrid« legelső spanyol lap 1662-ben alapítottatott; utána 1759-ben keletkezett a »Diario oficial de Avisos de Madrid«. A politikai lapok összes példányszáma 812.619-re rúg, a többi hirlapok és folyóiratok pedig összevéve 1,514.882 példányban terjesztetnek.

HIVATALOS RÉSZ.

Az 1848/49-iki ereklye-muzeumba, mely újév óta új helyiségben van, — a Károly-körút és dohány-utca sarkán, (Huszár-ház) Körünk tagjai részére még kaphatók 15 kros kedvezményes árú belépő-jegyek Rencsisovszky Ferenc szakköri pénztárosnál a részvény-nyomdában (V. ker., hold-utca 7.)

A lap szétküldését illető reklamáziók *Gelléri Mihály* urhoz, mint a lap adminisztrátorához (Pesti részvénynyomda, Hold-utca 7.) intézendők.

Körünk megkeresésére *Krecsányi Ignác* ur, a Krisztinavárosi szinkör igazgatója a nyári szini évadra kedvezményes árú jegyeket engedélyezett tagjaink részére. — E kedvezményes árú jegyek váltásához szükséges utalványok darabonként egy krajczárért kaphatók Pethő Sándor urnál (Franklin), Wöznér Ignác urnál (Részvénynyomda), Schwind Béla urnál (Pester Lloyd), Steiner Adolf urnál (anyaegylet)

Mérsékelt jegyárak:

Nagy páholy	3 frt.	I. rendű körszek	35 kr.
Zsölyeszék	90 kr.	II. » »	30 »
I. rendű zártsek	70 »	Földszinti bemenet	30 »
II. » »	55 »	Karzati zártsek	30 »
III. » »	40 »		

Vasárnap, valamint jutalomjátékoknál földszinti bemenetre jegyek nem adatnak ki.

Feld Zsigmond úr, a városligeti szinkör igazgatója szintén kedvezményes jegyeket engedélyezett. A mérsékelt jegyek váltásához szükséges utalványok darabonként 1 krót kaphatók Rencsisovszky Ferenc pénztárosnál (V., hold-utca 7.) és a fent megnevezett bizalmi férfiaknál, valamint Steiner Adolf anyaegyleti számvivőnél.

Mérsékelt jegyárak:

Földszinti páholy	3.—	Zsölle	60 kr.
I-ső emeleti páholy	2.50	Földszinti zártsek	50 »

Vasár- és ünnepnapokon, úgymint vendégszerepléseknél csak lehetőség szerint.

A t. házipénztáros urakat tisztelettel kérjük, hogy a tagsági illetékeket pontosan szedjék be és szállítsák be minden hó 10—12-ig az üzletben alkalmazott összes *szakköri tagok névjegyzéke kíséretében Rencsisovszky Ferenc* pénztároshoz (részvénynyomda), mert az a tag, ki két hónappal hátralékban van, nem kap Grafikai Szemlét.

Értesítés. *Divald K. és fia* czég (hatvani-utca 1.) és *Kurzweil Frigyes* fényképész (Dorottya-utca 11. szám) Körünk tagjainak és családtagjainak fényképek készítésénél az alább feltüntetett rendes árszabályukból *33%-nyi engedményt adnak*, mit azzal hozunk tudomásra, hogy e kedvezmény igénybevételénél mindenkor a tagsági jegy mutatandó fel igazolásul. — A rendes árszabály a következő: 12 db. Mignon-kép 3 frt, 6 db. 2 frt (csakis felnőtteknek); 12 db. visit-kép 7 frt, 6 db. 4 frt, 3 db. 2 frt 50 kr.; 12 db. kabinet-kép 14 frt, 6 db. 9 frt, 3 db. 6 frt, 12 db. Makart-kép 20 frt, 6 db. 12 frt, 3 db. 9 frt; 12 db. boudoir-kép 25 frt, 6 db. 14 frt, 3 db. 10 frt.

A lap papirosa *Dávid K. és Fiától*. — Szövegírás az Első Magyar Betűöntőde-Részvény-Társaságtól.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V. ker., Hold-utca 7. sz.

Kiadó-tulajdonos: a »Könyvnyomdászok Szakköre«.

Felölts szerkesztő: TANAY JÓZSEF. * **Főmunkatárs:** BAUER JÁNOS M.

LAPUNK 1892. évfolyamából még néhány teljes példánnyal rendelkezik a kiadóhivatal. Az egész évfolyam ára portóval együtt 2 frt 20 kr. A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők.

A »GRAFIKAI SZEMLE«

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

egész évre 2 frt = 4 korona,
félévre 1 frt = 2 korona.
Egyes szám ára 20 kr. =
40 fillér.

Az egyes számok nyomdankénti elárúsításával a fővárosban KUBIN J. colporteur van megbízva.

HIRDETÉSEK ÁRA:

egész oldal 12 frt = 24 kor.,
féloldal 7 frt = 14 korona,
negyed oldal 4 frt = 8 kor.,
nyolcad oldal 2 frt 50 kr.
= 5 korona.

Tizenkétzseri közlésnél 30, hatszori közlésnél 15% engedtetik.

Kitüntetés: Deés: Ezüst érem.
Besztercze: Arany érem.
Grätz: Nagy ar. díszérem.

Első magyar hengeranyag-gyár

SCHARSACH ALAJOS

BESZTERCZÉN, ERDÉLY.

Új Excelsior-hengeranyag körforgógépek, gyorsajtók és amerikai tegelynyomású gyorsajtók számára.

100 kiló 150 frt, szabad csomagolás mellett.

Ezen hengeranyag a legjobb és legtisztább nyers anyagból van készítve, fölülmul minden másnemű hengeranyagot. Ezen anyagból öntött hengerek jó festékek kifogástalan tiszta nyomtatot adnak; sokáig tartó használhatóságuk által **olcsóbbak** bármely más hengeranyagnál, nem vesztik el soha tapadóerejét, nem lesz keményebb, időváltozásnak nincs reá hatása; továbbá nem sérül meg oly könnyen és nem zsugorodik össze soha, úgy hogy évekig használatban maradhat, a nélkül, hogy átöntenék. Azonkívül kezeskedem, hogy ezen anyag pótlány hozzájárulása nélkül legálább tízszer átönthető, a mi az eddigi hengeranyagoknál lehetetlen volt, mert azok (dacára annak, hogy drágábbak) többnyire olcsó nyers anyagból vannak készítve és ennek következtében csak fáradsággal önthetők át kétszer-háromszor, hogy azután mint tökéletesen hasznavehetlent eldöbhasssuk. Meg vagyok győződve, hogy próbahasználat után csakis e rendkívüli előnyöket nyújtó hengeranyag fog használatba vétetni.

E hengeranyag külföldön már nagyon elterjedt.

A hengeranyag a rondesen kívül lágyabb vagy keményebb alakban is szállítható.

BETÜÖNTÖDE ÉS TÖMÖNTÖDE.

Folytonos készletben tart szerb és héber betűket, körzeteket és kizárásokat, nyomdai szerelvényeket, betűszekrényeket és állványokat, a leggyorsabban készítve és legjobb minőségben kiállítva.

FISCHER és MIKA

Nagy választékot tart a legkülönbözőbb czélszerű és divatos

KÖNYV- ÉS CZÍMIRÁSOKBÓL.

Elvállal igen jutányos áron egész nyomdai berendezéseket.

***

BUDAPEST, KIRÁLY-UTCA 83.

ÁLLAMILAG KEDVEZMÉNYEZETT

Első Magyar Könyv- és Könyvmdai Festék-Gyár

Kurzweil János és Társa

V., HOLD-UTCA 25. BUDAPEST V., HOLD-UTCA 25.

Ujság-, mű-, illusztráció-, díszmű- és mindenféle színes festékek,
kenezék, bronzok.

VEGYMŰSZAKI ÉS VEGYÉSZETI TERMÉNYEK KÉSZÍTÉSE.

»Patent« gelatin-hengeranyag stb.

A TEMESVÁRI KIÁLLÍTÁSON EZÜST ÉREMMEL DÍJAZVA.

A legújabb
EXCELSIOR
 Schreibrchrift
 írott betűket (helyettesítik a litografiát)
 ajánlanak
LUDWIG ÉS MAYER
 betűöntődéje Majna m. Frankfurtban
 Mintalapok ingyen és bérmentve.
 Minden nyelvhez való ékezetek készletben vannak.

BÖLE JÓZSEF
 NYOMDAI ASZTALOS
 BUDAPEST, VII., ISTVÁN-TÉR 9. SZ.
 Ajánlja magát különösen **könyvnyom-
 dásoknak szedőszekrények** és egyéb
 berendezések elkészítésére.
 Regálisok és szekrények állandóan raktáron vannak
 és azonnal szállíthatók.
 Nyomdai szekrény- és állványjavításokat és
 vidéki megrendeléseket pontosan eszközöl.

KÜLÖNLEGESSÉG
FESTÉKEK AZ ÖSSZES GRAFIKAI
 IPARÁCAK RÉSZÉRE
BERGER & WIRTH
 és
FREY & SENING
 EGYESÜLT FESTÉKGYÁRAI
LIPCSÉBEN
 FIÓKOK:
 BERLIN. LONDON. NEW-YORK. MOSZKVA.
VIKTÓRIA és BLANKA
 HUNGARANYAG.
 Raktár és képviselőt:
 Polacsek J.-nél Bécs, IV., Belvederegasse 3.

Betűöntőde, galvanoplasztikai
 és
 Mechanikai műintézet.
LUDWIG & MAYER
 Majna m. Frankfurtban.
 Különlegességek:
 ÍROTT, KÖRLEVEÉL
 és
 MEDIAVAL-BETŰK
 Mintalapok és árjegyzékek küldetnek.
 TELJES NYOMDAI BERENDEZÉSEK.

GÉPGYÁR Különlegességek az ös-
 tötőde és galván-lemezek minden szükségesi kellekeiből
 a nyomdai szakmába vágó minden műszerekből

KÜSTERMANN & COMP.
 BERLIN, N. 20.
UJ COMPLETT ÖNTŐ-GÉPEK.
 Főállíthatatlan, utól nem ért munkaképességgel. Pontos
 magasság, csekély anyag-vesztéssel.

Rust J. H. és Társa

BEKTÜÖNTÖDÉJK ÉS MŰSZAKI GYÁRA
BÉCS, V. KERÜLET, GRIESGASSE 10.

Nyomdai teljes felszerelések, bármely nyelvű betűk, körzetek, ékítmények, rézleányok és vignetták. Mérsékelt árak. * Többszörösen kitiintelve. * Scolid kivitel.

WEINWURM ANTAL
fényképész,
első magyarországi chemigraphiai műintézete.
Budapest, Károly-u. 3.

Készít mindennemű horganyedvesű duccot autotypia, phototypia, chemigraphia és chromotypia útján. Alprajzok, térképek, halozatok fotolithographia útján a legjutányosabban s pontosan sokszorosíthatnak.

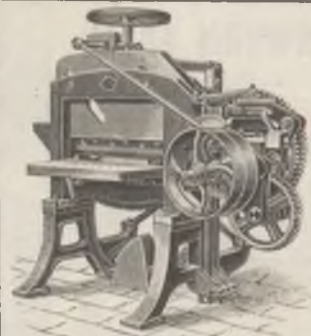
Külső bevonatú házon kívül fényképfelvétele.

RAKTÁR és IRODA: BÉCS, I. KOLOWRATHING 9. SZ.

Könyvnyomda-festék.		100 ko Frt kr	Másolófestékek	1 kilo Frt kr	Színes festék.	1 kilo Frt kr	Selyemzöld, süvegben, 4 árnyalat	1 kilo Frt kr
a) Gyorssajtóknak.			lila, kék, fekete vörös		Kő- és könyvnyomdáknak.		Selyemzöld, poralakban, 4 árnyalat	3
CCII Hirlapfesték	52	Könyvnyomda-festék.			Kárminlak 1	48	Chromoxyd-zöld, legfin.	2
CCII »	60		Kézi- és gyorssajtóknak.		» 2	36	» valódi olivzöld	6
CI »	68	Gravirfesték II.	150	» 3	24	Ultramarkinkék 1 süv.-ben	6	
BIII Könyvfesték	76	Tollfesték II.	2	Geraniumlak 0	24	» 2	4	
BII »	84	» I.	2	» 1	20	» 3 porban	2	
BI Accidensfesték	90	» I.	3	» 2	16	Kobaltkék, legfinomabb	40	
AIII Illusztráció-festék	120	Krétafesték III.	4	» 3	12	Párisi kék	6	
AII »	170	» II.	7	Florentini lakk 1	4	» 2	6	
AI »	250	» I.	10	» 2	3	Milori kék világos és sötét	6	
		» I.	10	Rózsaszínű krapplak 1	16	Sepiabarna	4	
AO Disznyomáshoz	4	Átnyomó festék	6	» 2	10	Terra di Sienna	2	
AOO »	6	Ércnyomó festék II.	120	Kármínzínőber 3 árnyal.	4	Mahagonibarna	2	
AOOO »	8	» I.	160	Czinőber-utánzat	2	Kremsi fehér	2	
		Kenczék.		Antikármin	8	Hófehér	1	
b) Kézi sajtóknak.				Lila, kékes v. vörhenyes 1	24	Finom színes festékek kencsében törve, körül- belül 25%-al olcsóbbak.		
CCII Könyvfesték	90	Könyv-, kő- és ércnyomáshoz.		» 2	16	Bécsi hengeranyag.		
CCI »	1	Gyöngye	1	» 3	12	3. sz. Igen szilárd	150	
BBIII Accidensfesték	120	Középrős	120	Chromsárga, vegy. tiszta, 4 árnyalat, süvegben	3	2. » Szilárd	150	
BBII »	160	Erős	140	Chromsárga, vegy. tiszta, 4 árnyalat, darabokban	2	3. » Crème	150	
BBI »	240	Aranyfüst-kencze	2	Cadmiumsárga, 2 árnyal.	24			
AAIII Illusztrációknak	3	Ércnyomáshoz	1	Ockersárga, 4 árnyalat	2			
AAII Finom	4							
AAI Disznyomáshoz	6							
AAO Glaçepapir-nyom.	8							

Árak Bécsben fizetendők 3 óra vagy készpénzben 2% sconto. Hordók ingyen, dobozok eredeti árakon.

TELJES GÉPBERENDEZÉSEKET

(légszész- vagy petroleum-motorokkal, transmisiókkal stb.)

Kő- és könyvnyomdák, litográfiai műintézetek, könyvkötészetek, papirdobozkészítő-gyárak, játszókártya-gyárak, papir- és kéregpapir-gyárak, színes papírt előállító gyárak, album-gyárak, dombornyomó-intézetek stb. stb. részére utólérhetlen szép kiállításban és a legjobb szerkezetekkel szállít

Krause Károly gépgyára, Lipszében.

Főkepviselek Ausztria-Magyarországon: Paul Beckert Wien, IV., Starhemberg-Gasse 24. és Galitzenstein H. Budapest, V., Erzsébet tér 5. sz., a kiknél minta-raktárak is vannak.

WILHELM WIEGAND

DRESDEN-A.

(Németország).

Ajánlja

„TRIUMPH“

HENGERANYAGÁT.

Nagyszerű, szép és föltűmulhatatlan!

Megrendelhető minden tetszés szerinti keménységi fokban.

Szállítás a világ minden országába.

ALAPÍTTATOTT 1879-BEN.

Minták, használati utasítással együtt, bérmentve küldetnek.

FAMETSZÓ-INTÉZET

SMOLKA VILMOS

BUDAPEST

VII. KERÜLET, IZABELLA-UTCZA 3b. SZÁM.

BEIT & PHILIPPI

Fabrik von schwarzen und bunten

BUCH- & STEINDRUCK-FARBEN
FIRNISSEN.

„HAMMONIA“ WALZENMASSE.

HAMBURG & STASSFURT.

FESTÉK-GYÁRA

HAMBURG
és
STASSFURTBAN

Készít fekete és színes

KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI FESTÉKEKET

HAMMONIA HENGERANYAGOT

— KENCZÉKET. —

Vezérképviselőség és gazdagon fölszerelt raktár

MÜLLER TESTVÉREK

Főraktár és iroda: BUDAPEST Nagyköröna-utca 3.

Fénykép és
Fotolechnikai * *
* * * * Műterem

A műintézet gyorsajtókkal van berendezve

BUDAPEST
Hatvani-uteza 1. szám a.
(Ferencziek bazára)

Divald Károly fiai

A műintézet foglalkozik:
ARCZKÉPEK, TÁJKÉPEK
stb. felvételezésével

Reprodukciókkal 1 méter nagyságig
FÉNYNYOMATOKKAL
CZINKOGRAFIAI CLICHÉKKEL
autotypia és fototypiában.

Árak jutányosak. Minták kívánatra ingyen.

ELSŐ MAGYAR
FÉNYKÉPKARTON-
GYÁR

BECHER FRIGYES
* * * *
ÉS TÁRSA

BUDAPEST,
VI., Csengery-uteza
55. SZ.

TELEFON 1308.

T ajánlják a t. könyv- és könyomda-tulajdonos uraknak saját gyártmányúikat, u. m.:

természetes * * * *
és glacé-kartonpapír

ívekben, minden nagyságban és minőségben. — Továbbá műszakilag vágott cím-, látogató- s eljegyzési kártyákat stb. stb.

Különlegesség:
fénykép-karton tökéletes kiállításban és minden nagyságban.

Minták és árjegyzékek kívánatra bérmentve küldetnek.

Géplevelboríték

Lévjegy-
Karton

Gyászlapok

Legjobb és legkitünőbb
minőségű **Papíráruk**

Kapható		Kapható
minden		minden
papírkeres-		papírkeres-
kedésben.		kedésben.

Gyári főraktár Magyarország részére:

Goldzieher Géza
Budapest

V. kerület, Arany János-uteza 20. szám alatt.

BUDAPEST

VI. KER., DESSEWFFY-UTCZA 32. SZÁM

SAJÁT HÁZÁBAN.

EGÉSZ NYOMDAI BERENDEZÉSEK

jutányosan és gyorsan fogantatosittatnak.

* * *

Folyton dúz raktárt tart magyar, német, horvát, szerb, román és
bolgár ékezetű

KÖNYV- ÉS CZÍMIRÁSOKBAN

továbbá

KÖRZETEK ÉS KIZÁRÁSOK

A LEGKÜLÖNFÉLÉBB ÉKITMÉNYEK

ÉS EGYÉB

NYOMDAI FELSZERELVÉNYEK BEN.

GALVANOPHASTIKA. ❖ ❖ ❖

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ TÖMÖNTÖDE.

E lap szövege az öntöde betűivel nyomtatott.

Nyitra. Huszár István. Iritzter Zsigmond. Özv. Neugebauer Anna. Reicheles Lipót.	Putnok. Gaertner Ignác.	Szamos-Ujvár. Gör. k. püspöki nyomda. »Aurora« nyomda.	Szerencs. Simon J. Szigetvár. »Corvina«-nyomda (tulajd. Fried Dávid).	Turóc-Szt-Márton. Magyar nyomda. Részvény-nyomda.
Oravicza. Kehrer C. Wunder Károly.	Resicza. Eisler József. »Hungária« könyvnyomda- szövetkezet. »Reschitzaer Zeitung« ny.	Szakolcza. Skarnitzl Örökösei.	Szilágy-Somlyó. Böllöni Sándor.	Ujpest. Kaczander és Fuchs. Steiner Károly.
Oroszáza. Veres Lajos. Altstädter M. J.	Rimaszombat. Györfy Pál. Szűcs László. Rábely Miklós.	Szarvas. Sámuel Adolf. Szikés Antal. Sápszky János.	Szolnok. Bakoss István. Fuchs Lipót. Hay Fülöp. »Szolnoki Híradó« ny. Wachs és Pauncz.	Ujvidék. Fuchs Ágoston. Hirschenhauser és Reitzer. Miletics Szvetozár. Pajevics Arzén. Popovics Testvérek. Pavlovics és Jociés.
Ó-Becse. Löwy Lajos.	Rozsnyó. Kovács Mihály.	Szász-Régen. Burghardt R. Sebesch Károly.	Szombathely. Bertalanffy J. Gábriel A. Kramer M. Seiler H. Özvegye.	Ungvár. Gellisz Miksa. »Kelet« nyomdája. Lévai Mór. Székely és Illés.
Ó-Kanizsa. Schwarz A.	Rózsahegy. Salva Károly.	Szász-Sebes. Stegmann J. Winkler Vilmos.	Tab. Pfeifer Ignác.	Ujverbász. Berkovics Márk főlk- nyomdája.
Ó-Orsova. Handl József. Orsovai könyvny. r.-t.	Salgó-Tarján. Fiedler A.	Szászváros. Fuhrmann R. »Minerva« nyomda r.-társ.	Tasnád Fésüs József. (zárva.)	Vác. Mayer Sándor. »Hunnia« nyomda (tulajd. Kohn Viktor).
Ó-Széplak. Nyitrai Vegyi Gazd. Egylet nyomdája.	Sárvár. Jakoby Balint.	Szatmár-Németi. Molnár János. Nagy Lajosné. »Pázmány« könyvnyomda. »Szabadsajtó« nyomdája.	Tata. Engländer Jakab.	Vág-Ujhely. Brück Samu. Horovitz Adolf.
Paks. Rosenbaum Márk.	S.-A.-Ujhely. »Zemplén« nyomdája. Löwy Adolf. Landesmann és Társa.	Szeged. Bába Sándor. Endrényi Imre. Endrényi Lajos. Engel Adolf. Várnai Lipót.	Temesvár. Csanádmezei nyomda. »Délmagyarországi Reform« (tul. Ifj. Steiner Károly).	Versecz. Wettl és Veronits. Kirchner J. Özvegye. Kassanovits M. Füger Ida.
Pancsova. Jovanovics Testvérek. Koszánics és Popovics. Wittigschlager C. »Pancsova és Vidéke« nyomdája (tulajdonos dr. Viszoly).	Sárospatak. Ev. ref. főisk. nyomdája.	Szeghalom. Ifj. Kiss Ferencz.	Délmagyarországi szövet- kezeti nyomda. Freund Gyula. Magyar Testvérek. Stéger Ernő. »Posaune« nyomdája. Uhrmann Henrik. Veres Samu. Weisz J. Stern Gusztáv.	Veszprém. Krausz A. Fia. »Petőfi« nyomda. Hidy János.
Pápa. Goldberg Gyula. Nobel Ármin. Reform. főisk. nyomda	Segesvár. Jördens Testvérek. Horeth Frigyes.	Szegzárd. Báter János. Ujfalussy Lajos.	Veres Samu. Weisz J. Stern Gusztáv.	Zala-Egerszeg. Tahy Rozália. Breisach Samu.
Pécs. Engel Lajos. Lyceumi nyomda. Taizs József. Taizs M. özvegye.	Selmeczbánya. Jörges A. Özvegye.	Székelyhid. Kohn Sámuel.	Tisza-Füred. Löw Samu.	Zala-Rozália. Tahy Rozália. Breisach Samu.
Pécska. Ruber István.	Sepsi-Szt-György. »Jókai« részv.-nyomda.	Székely-Udvarhely. Becsek D.	Tolna. Selly József.	Zenta. Schwartz Sándor. Klenóczky és Biró.
Perjámos. Pirkmayer K.	Siklós. Löwy Miksa. Harangozó és Pandurovits.	Székesfejervár. Márián György. Singer E. Számmer Imre. Számmer Kálmán. »Székesfeh. és Vidéke« ny. Kaufmann Fáni.	Tolna-Szántó. Szabó Miklós.	Zilah. Seres Samu.
Pöstyén Gipsz H.	Simontornya. Jeruzsálem E.	Szempcz. Fischer Náthán.	Tolna-Tamási. Jeruzsálem Ede.	Zólyom. Nádossy G.
Pozsony. Alkalay Adolf. Angermayer K. Bick Ábrahám. Brég János. Freistadt B. Utóda. Grünsfeld Lipót. Stampfel, Éder és Társa. »Westungarischer Grenz- boten« nyomdája. Wigand K. F.	Sopron. Breiner G. és Fla. Litfass Károly. Romwalter K. és Fia. Rónai Frigyes.	Szentes. Sima Ferencz. »Szentes és Vidéke« nyom- dája.	Topolya. Schwarz M.	Zombor. Bittermann Nándor. Muzsik A. Obláth R. Rubinstein N.
	Stájerlak. Rose V.	Szenicz. Beőo János és Társa.	Torda. Pollak Móricz.	Zsombolya. Wunder Rezső.
	Sümeg. Nobel Ignác.	Szered. Stern Dávid.	Török-Szt-Miklós. Rubinstein Sándor.	Zsolna. Áldori Manó.
	Szabadka. Bittermann J. Schlesinger Sándor. Székely Simon. Krausz és Társa Petrovics Dusan.		Trencsén. Gansl Lipót. Skarnitzl Fr.	

HORVÁT- ÉS SZLAVONORSZÁGBAN.

Belovár. Fleischmann F.	Illok. Wortmann A.	Petrinja. Pirnath A.	Varasd. Platzer József. Stiefler J. B.	Fischer F. Granitz Ignác. Hühn Gyula. Kralj Gy. Jovanovic P. Kugli és Deutsch. Scholz Antal »Národne Novine« ny.
Broód. Schuhmann H.	Kaproncza. Kostinčer K.	Pozsega. Klein Lipót.	Vinkovce. Trumić Konstantin.	Zengg. Luster Hubert.
Buccari. Desselbrunner R.	Karlóca. Pavlović K.	Ruma. Wagner J.	Virovitica. Habianec A.	Zimony. Grabovački M. Sopron A. Baics S.
Diakovár. Egyházmegyei nyomda.	Károlyváros. Hauptfeld K.	Sziszek. Fanto Adolf. Jünker F.	Vukovár. Jancsik E.	Zsid. Mankovic P.
Eszék. Laubner Károly. Pfeiffer Gyula. Schaffer Alajos.	Kőrös. Neuberg Gusztáv.	Susak. Grosse küstenländische Buchdruckerei.	Zágráb. Albrecht K. Brusina Antal. Részvény-nyomda.	
Gospic. Zupan M.	Mitrovicza. Trumić Konstantin. Trumić M.	Uj-Gradiska. Schiebl A.		

A könyvnyomdász- és betűöntő-segédék egyletei.

Magyarország.

Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Egyesy Géza; számvivő Steiner Adolf. Egyleti helyiség: Budapest, VIII., Stáhy-utca 1. Az egylet a központon kívül a következő kerületekre oszlik: *Arad:* Elnök: Varga József; pénztárnok: Lövey Nándor. *Brassó:* Elnök: Feninger Károly; pénztárnok: Merkl János. *Debreczen:* Elnök: Kenderessy Lajos; pénztárnok: Török Ferencz. *Kassa:* Elnök: Rósa Viktor; pénztárnok: Nagy Sándor. *Kolozsvár:* Elnök: Gámán Dezső; pénztárnok: Thummerer János. *Nagy-Várad:* Elnök: Lang József; pénztárnok: Bonczó Tivadar. *Pécs:* Elnök: Taizs József; pénztárnok: Rovatsék J. *Pozsony:* Elnök: Kalteisz J.; pénztárnok: Dirmeier Nándor. *Szeged:* Elnök: Zeisler Mór; pénztárnok: Schwarcz Ferencz. *Temesvár:* Elnök: Freta János; pénztárnok: Mangold Sándor.

A nagyszombeni könyvnyomdászok egylete. Elnök: Binder Lajos (Mészáros-utca 47).

Szaktárs-körök a fővárosban.

Könyvnyomdászok Szakköre.
Elnök: Tanay József (Pesti könyvnyomdász-
résztársaság).
Budapesti könyvnyomdászok és betűöntők
jótékonyági köre.
Elnök: Concha Károly (Hornvánszky V. könyv-
nyomdaja, V., Arany János-utca 1).
Budapesti gépmesterek és nyomók köre.
Elnök: Stern Ferencz (Kertész-nyomda, Mária-
Valéria-utca 11).
Budapesti hírlapszedők köre.
Elnök: Sitte József (Pester Lloyd nyomdaja).
Budapesti betűöntők köre.
Elnök: Feldmann I. Pál (Fischer és Mika
betűöntődjé).
Budapesti könyvnyomdászok és betűöntők
hírel-szövetkezte.
Elnök: Schwind Béla (Pesti Lloyd-Társulat
könyvnyomdaja).
»Ebredés«-dalkör.
Elnök: Tanay József (Pesti könyvnyomda-
résztársaság).

»Typographia«-dalkör.
Elnök: Galateo Béla (Államnyomda).

Szaktárs-körök a vidéken.

»Typographia«-dalegylet Temesvár.
Elnök: Freund Gyula, nyomdatulajdonos.

Horvát- és Szlavonország.

*A horvát-szlavóniai könyvnyomdászok
egylete.* (Hrvatsko tipografsko društvo za
Hrvatsku i Slavoniju). Elnök: Timet István
(Részvénynyomda), Zágrábban.

Ausztria.

Alsó-Ausztria. Az alsó-asztriai könyv-
nyomdászok és betűöntők egylete. Elnök:
Mies Károly. Egyleti helyiség: Bécs, VII.,
Zieglergasse 25.

Bukovina. A bukovinai könyvnyom-
dászok és betűöntők egylete. Elnök: Witiuk
János, Czernowitz, az Eckhardt-féle nyom-
dában.

Csehország. A csehországi könyv-
nyomdászok és betűöntők egylete. »Typo-
grafická Beseda«. Elnök: Krunert Károly,
Prága, Inselgasse 24.

Felső-Ausztria. A felső-asztriai
könyvnyomdászok és betűöntők egylete.
Elnök: Herzog János (az »Arany szarvas«
vendéglőben, Hirschgasse) Linzben.

Gálcország. Galicziai könyvnyom-
dász-egyesület. (Towarzystwo drukarzy),
»Sila« (Erő), Krakóban. — Könyvnyom-
dász- és kőrajzoló-egylet (Towarzystwo
drukarzy i litografów) »Ognisko« Krakó-
ban. Előbbi egyletnek elnöke: Szyjewszi
András, utóbbi Machalski Tódor, mind-
ketten az I. egyesületi nyomdában. Egy-
leti helyiség: Ringplatz 12, III.

Karintia. A karintiai könyvnyomda-
szok, kőrajzoló és könyvnyomók egylete. Az
egylet elnöke: Pressien Ferencz (Bert-
schinger-féle nyomda), Klagenfurtban.

Krajna. A krajnai könyvnyomdászok,
kőrajzoló és könyvnyomók egylete. (Druztvo
tiskarjev, kamnopiscev in kamnotiskarjev
na Kranjskem.) Elnök: ifj. Hriber Ferencz,
(katholikus könyvnyomda), Laibachban.

Morvaország. A morvaországi könyv-
nyomdászok és betűöntők egylete. Elnök:
Klima Károly, Thalgame 5, Brünnben.

Salzburg. A salzburgi könyvnyom-
dászok betegsegélyező-egylete. Elnök: Reyer
Ferencz (Oellacher-féle könyvnyomda), Salz-
burgban. — A salzburgi könyvnyomdászok
önképző-egylete. Elnök: Pelikán János.
(Pustet-féle könyvnyomda), Salzburgban.

Stájerország. A stájerországi könyv-
nyomdászok és betűöntők segélyező-egylete.
Elnök: Dröszler Flórián. (Withalm-féle
könyvnyomda), Grácban.

Szilészia. A sziléziai könyv- s könyv-
nyomdászok és rajzoló egylete. Székhely:
Troppau. Elnök: Hoffmann János, Tesche-
nerstrasse 5.

Tirol és Vorarlberg. A tirol és
vorarlbergi könyvnyomdászok és betűöntők
egylete. Elnök: Zemmer József (Rauch-féle
könyvnyomda), Innsbruckban.

Európa többi országai.

Belgium. Fédération typographique.
(Belgischen Bockdrokkersbond.). Elnök:
Laslovski Kajetan.

Bulgária. A bulgáriai könyvnyom-
dászok egylete. (Blgarsko Typografsko
druztvo.) Elnök: Colakow Tódor, »Drža-
ven Westnik« kiadóhivatala, Szófiában.

Dánia. Typografiske Forening i Koben-
havn. Elnök: Peterson V., Bordings Bog-
trykkeri, Nybrogade 12, Kopenhága. —
Dansk typografisk Forening. Elnök: Ras-
mussen H. F. (a »Kolding Folkeblad«
nyomdaja), Kolding (Jütland).

Francciaország. Fédération française
des travailleurs du livre. A központi bizott-
ság titkára Keufer A., székhelye: Páris, 15,
Rue de Savoie. Állandó elnök nincs.

Luxemburg. Luxemburgi nyomdász-
egylet. (Association typographique de la
Ville de Luxembourg.) Elnök: Bous Gusztáv,
St.-Paulus-nyomda.

Németország. A német könyvnyom-
dászok segélyegylete. Elnök: Döblin Emil,
Solmsstrasse 31., III., Berlin SW. —
Elszász-Lotharingia könyvnyomdászainak
és betűöntőinek segélyegylete. Elnök:
Hans Fr., Blygonsstrasse 24, II., Strassburg-
Neudorf.

Norvégia. Norsk Centralforening for
Bogtrykkere. Elnök: Schulze F. P., »Dag-
bladets« nyomdaja Kristianiában.

Olaszország. Associazione fra gli
operai tipografi italiani per l'introduzione
e l'osservanza della tariffa. Elnök: Sgr.
Angelo Carugati, tipografia Operaira, Corso
Vittorio Emanuele 12—16; egyleti helyiség
via Rovello 1, Milánóban.

Oroszország. Nyomdásztársaság Rigá-
ban. A levelek Wagner Józsefhez, Häcker-
féle nyomda, czimzandók.

Románia. »Gutenberg«, a nyomda-
munkások általános, kölcsönös segélyező-
egylete. (Societate generala de ajutor reci-
procu a lucratorilor tipografici din România.)
Alelnök: Nicolae Jonescu, Socecu-könyv-
nyomda, Strada Berzii 136, Bukarest.

Svájc. Svájcezi nyomdász-szövetkezet.
Központi elnök: Unteregger H., Brunnen-
bergerstrasse 8., St.-Gallenben. — Société
fédérative des typographes de la Suisse
romande. Központi elnök: Ott Károly,
a »National« nyomdájában Chaux-de-
Fonds-ban.

Svédország. Svenska Typografför-
bundet. (Svéd nyomdász-egyesület). Elnök:
G. Edin, »Aftonbladet« Stockholmban.

Szerbia. Szerb nyomdászok egylete.
(Družina tipografskih radnika u Srbiji.)
Elnök: Konstantinovič György, Belgrádban.

A többi egyletek vagy egyáltalán nem,
vagy csak részben állanak velünk kölcsön-
össégben.